6 TEMMUZ 1963

FİYATI: 1 LİRA

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

ŞAMPİYON

Sayı: 471 Cilt: XXVII Yıl: 10

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sahibi
Mühim Toker

Yazı İşleri Müdürü
Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurulu

İç Haberler Kısmı : Metin Toker, Atilla Bartınlıoğlu, Güneri Cıvaoğlu, Egemen Bostancı ve Kenan Taşçıoğlu (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) - Magazin Kısmı : Jale Candan, Tüli Sezgin, Bihin Anter, Hüseyin Korkmazgil İş Alemi: Daniyal Erk- . Spor : Vildan Aşir Savaşır.

Resim
Ali Parmakerli - Hakkı Tümgan

Fotoğraf
Sungur Taylaner

Klişe
Özdoğan Klişe Atelyesi

Yazı İşleri
Rüzgârlı Sokak No. 15/2
Tel: *11 39 92*

İdare
Rüzgârlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân Şartları
Santimi 20 lira
3 renkli arka kapak: 1500 lira

AKİS Basın Ahlak Tasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildği yer
Rüzgârlı Matbaa

Basıldığı yer
Millî Eğitim Basımevi

Basıldığı tarih
5.7.1963

Fiyatı 1 Lira

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları,

Geçen hafta, matbaada bir talihsizlik oldu. Kapağı basmakta olan iki makinenin ikisi birden arızalandı» Hem de, başka hiç bir şey yapmak imkânının kalmadığı bir sırada.. Mecburen o makinelerde baskıya devana edildi ve ortaya ancak feci bir kapak çıkarılabildi. Bir mecmua tam yükselme halindeyken böyle bir talihsizliğin başa gelmesi üzüntü vericidir. Baskı ismin başında bulunan arkadaşlarımız mecmuayı geciktirmekle fena kapak içinde vermek şıklarından birincisini tercih etmeyi siz okuyuculara karşı daha saygılı bir davranış olarak gördüler. Bundan dolayı bizi mazur göreceğinizi ümit ederiz.

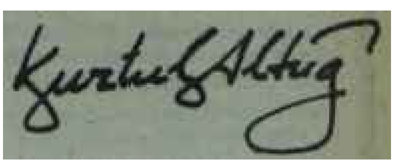
Çok kimse, bu sıcak yaz günlerinde AKİSİ eskisine nazaran daha fazla tehalükle beklemektedir. Bunun iki sebebi vardır- Birincisi, son hâdiseler bur defa daha AKİS'e olan güven ve inan hislerini kuvvetlendirmiş, AKİS'in yıllardır, devam eden neşriyatının bir sağlam temele istinat ettiğini göstermiştir. AKİS hele 23 Şubattan bu yana, her hangi bir darbe teşebbüsünün 22 Şubatta olduğundan farklı netice vermeyeceğini, zira Türkiyede hiç kimsenin bir "Akl-ı evvel idaresi"ni vuruşmadan kabul etmeyeceğini, nitekim Menderesin bunu taddığını, Aydemir gibi tiplerin ise evleviyetle tadacaklarım dalma söylemiş, dalma yazmış ve vuruşma saati geldiğinde memleketin bütün sağlam kuvvetlerinin gene Demokrasi bayrağı altında toplanacaklarını haber vermişti. Bütün bunlar, verdiğimiz çelin ve şanlı imtihanda doğrulanmıştır. Simdi, bu Talat Aydemirin avukatları bizden hiç memnun bulunmuyorlar. Geçen hafta, mahkeme yoluyla gönderdikleri yazıyı şüphesiz görmüşsünüzdür.

Bizden memnun olsalardı çok üzülür, kendimizi çok ayıplardık. Elbette memnun olmayacaklardır. Bu, bizim en büyük şerefimizdir.

AKİS'in herkes tarafından beklenilmesinin bir başka sebebi, bu yaz sıcağında haftada bir defa AKİSİ bir baştan ötekine dikkatle okuyan kimsenin haftanın bütün önemli iç ve dış hâdiseleri hakkında en doğru, en alâka çekici haberleri öğrenebilmesidir. Bu, yaz aylarında bir gerçek cankurtaran simidi yerine geçmekte, gazeteleri uzun uzun okumaktansa bir AKİS her şeyi halletmektedir.

Geçen haftaki kapağımızdan dolayı tekrar özür dileriz. Bu hafta aynı halin tekrarlanmaması için şu satırları yazarken dua ediyoruz. Zira makinelerimiz, şimdi aşağıda, matbaa kısmında, bir yandan tamir edilirken diğer taraftan haftanın hâdisesini, Galatasarayı basmaktadır.

Saygılarımızla

İçindekiler

Günlerin Getirdiği 4
Yurtta Olup Bitenler 6
Haftanın İçinden 7
Basın 21
İş Âlemi 23
Dünyada Olup Bitenler 24
Sosyal Hayat 27
Tüliden Haberler, 29
Spor 30

Günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

Seyahatlar_____Geçen hafta içinde Çek Hava Yollarına alt bir uçak Ankara ve İstanbul gazetecilerinden müteşekkil bir grubu Türkiyeye getirdi. Çek Hava Yollarının işletmeye açtığı Ankara - Prag uçak seferleri dolayısıyla tertiplediği bu ziyarete 20 gazete temsilcisi iştirak etmişti. İçlerinde Başbakan Yardımcısı Hasan Dinçer ve Devlet Bakanı Necmi Öktenin de bir lunduğu grup Prag'da son derece dostane karşılandı ve izaz, ikram gördü.

Gazeteciler, Prag'da misafir edildiler, şehir gezdirildi. Çek Büyük Elçisi ise devamlı olarak misafirlerle meşgul oldu. Bundan böyle Çek Hava Yolları Türk Hava Yollan ile yaptığı bir işbirliği ile muntazam hava seferlerine başlayacaktır. Muhakkak ki beş günlük seyahatten geride kalan son derece iyi dostluk nişleri olmuştur.

Plân — Son iki hafta içinde Millet Meclisinde en fazla yorulan üyeler Plan Karma Komisyonu üyeleri oldu. Plânın tatbikatıyla ilgili, Hükümet tarafından bir müddet evvel -kısa bir müddet evvel- Meclise sevkedilen İktisadî Devlet Teşekkülleri Reorganizasyon Kanonunun son rötuşlarım bitirdi ve hazır tele getirdi.

5 Yıllık Kalkınma Planıyla yakmen ilgili olan ve devlet varidatına en azından 300-400 milyon liralık bir fazlalık sağlayacak olan kanun tasarısı Meclisin tatilini müteakip Genel Kurula gelecektir.

Kanun tasarısı, İktisadî Devlet Teşekküllerinin büyük çapta aksaktıklarını giderecektir. Bu müesseselerde ihtiyacı duyulan Teknik". Personel Kanun tasarısının kanunlaşmasıyla giderilecektir. Tasarı büyük çapta yenilikleri ihtiva etmektedir.

Borsalar — Odalar Birliği Türkiyede şimdiye kadar mevcut olmaya» bir borsa kurma hazırlığındadır. Yeni Borsa "Hayvan Borsası" olacaktır. Hayvan Borsasının kuruluş hazırlığına başlanmıştır. Bu konuda Amerikan Yardım Kurulunun Odalar Birliğine iktisaden yardımı olacak ve borsanın kuruluşuyla ilgili finansman bu Kurul tarafından yapılacaktır. Odalar Birliğiyle Amerikan Yardım Heyeti arasında anlaşmazlık mevcuttur. AID Borsanın transit merkezlerinden birinde kurulmasını istemektedir. Ancak Erzurum Senatör ve milletvekillerinin devamlı talebi Odalar Birliğini Borsanın Erzurumda kurulması gibi bir yola götürmektedir. AID teşkilatı bunun rantabl olamadığını ve Devletin ziyana gireceğini belirtmektedirler.

Diplomasi — Bu haftanın ortasında Rusyanın Ankaradaki Büyük Elçisi Rijofun Başbakan İsmet İnönüyü ziyaret etmesi ve yanında birbucuk saat kalması Ankaralının siyaset çevrelerinde akisler uyandırdı. Üstelik Rijof Moskovadan geliyordu ve Krutçefle, Türkiyenin meselelerini görüşmüştü. Krutçef Türk Parlâmento Heyetini de kabul etmişti ve umumi hasbihalden sonra Heyet Başkanı Suat Hayri Ürgüplüyü ayrıca alakoymuş, onunla yalnız konuşmuştu. Rijof bu konuşmada da hazır bulunmuştu. Rusyanın hâkimi konuşma sırasında, umumi mahiyette, Türkiyeyle dostluk kurmak istediklerini, Türkiyeye çok yardım edebileceklerini, Türkiyenin bir Batı İttifakı Üyesi vasfım kabul ettiklerini söylemişti. Ürgüplü dönüşünde, tabii bu bilgiyi Hükümet Başkanına vermişti.

Bütün bunların bilinmesi, konuşmanın etrafında örgüler örülmesimi hem teşvik etti, hem kolaylaştırdı. Tabii herkes, bu yardım meselesini ön plânda gördü. Büyük Elçi Başbakanlıktan çıkarken etrafını gazeteciler sardı, bir yardım teklifinin bahis konusu olup olmadığı kendisinden soruldu. Rijof, bunun Başbakandan öğrenilmesini tavsiye etti.

Gazeteciler İnönüyü daha büyük tehalükle beklemeye koyuldular. Başbakan otomobiline binerken sorulan bu sual üzerine güldü ve su cevabı verdi:

"— Yok canım! Nereden çıkarıyorsunuz, bunları ?"

İşin aslı şudur ki, görüşme Dışişleri kanalı vasıtasıyla Rus Büyük Elçisi tarafından istenmiştir, Hatta Başbakan "Ne kadar müddet görüşmek istiyor?" diye sordurmuştur. Rijof Başbakana, Parlamento Heyetimizin Rusya seyehati hakkında izahat vermiış ve Hükümetinin Türkiyeye beslediği iyi hisleri anlatmış, dostluk kurmak istediğini söylemiş, "bir şeyler yapılması" nın ne kadar arzulandığını anlatmıştır. Bu arada, Krutçefe atfen de sözler söylemiştir.

İnönü Rus Büyük Elçisine, Parlâmento Heyetimizin Rusyada gördüğü sıcak alaka ve misafirperverlik-

Sovyet Büyük Elçisi N. Rijov Başbakanı ziyaretten dönüyor
Dostane sohbetler

ten dolayı Hükümetin teşekkürlerini bildirmiştir. Başbakan bunun, rus milletinin adet ve hususiyetleri arasında olduğunu belirtmiş, bu büyük millete karşı olan hayranlığını ifade etmiştir. İnönü Büyük Elçiye karşı son derece nazik' davranmış, fakat bir yardım konusunun açılması fırsatı konuşmada ortaya çıkmamıştır.

Dünyadan Akisler

Irak — Iraklı komşularımızın başları dertte görünüyor. Rusya Iraka, Kasım devrinde pek cömert yardımlarda bulunmuştur. Tesisler kurmuş, malzeme ve mal göndermiş, teknisyenler vermiş, öğrenciler yetiştirmiş, orduyu silahla donatmıştır. Fakat şimdi, Bağdat Hükümetinin politikası değişince bu yardım birden kesilmiştir. Kasım devrinde kürtleri tutmayan Moskova kürtlerin hâmisi kesilmiş ve rus silâhlarının "bu masum ve milliyetçi kürtler"e karşı kullanılmasına müsaade etmeyeceği gibi buna tevessül olunduğu takdirde tedbir alacağını da haber vermiştir. Nitekim, yapılanyardıma ait yedek parça sevkiyatı bıçakla kesilir gibi kesilmiştir. Bunda, yeni Irak Hükümetinin ıraklı komünistlere karşı olan tutumunun da' payı bulunduğu mıh hakkaktir. İşine geldiği zaman en tatlı dili kullanan ve kesesinin ağzını açan Rusya, bugün Irakı bırakmış durumdadır. Yedek parça gelmez olduğundan, Iraka rus yardımı hiç yapılmamış hale girmiştir. Zira Rusya bu yardımı yaparken pek âlâ bilmekteydi ki, gönderilen mal ve malzeme, aslında Irakı Rusyaya bağlamaktadır ve bağlaması içindir.

Mamafih, A.P. ajansına göre müşahitler Rusyanın bu baskı teşebbüsünden sonra Irakı gene kendi saflarında tutmaya çalışacakları kanaatindedirler. Moskova, memleketlerin iç politikaları yüzünden kendileriyle kötü kişi - olmamakta ve memleketin dünya politikasındaki davranışlarına daha fazla önem vermektedir. Bunun misali içerde komünistlere aman vermeyen, ama dişarda nötralizmin şampiyonluğunu yapan Nasıra karşı Rusyânın tutumudur.

Suriye — Geçen Cuma günü Suriyede çok kimse, Ordunun iki hiabi-arasında bir çarpışma ve bir darbe teşebbüsü bekledi. Fakat, Nâsırcı bilinen General Haririnin kuvvetleri Baascılara karşı harekete geçmedi.

Gerçi bugün, Baascılar orduda da kudretli görünmektedirler ve kendi adamlarını kilit mevkilerine getirmişler, Nâsırcı subayları temizlemişlerdir." Ama Millî Savunma Bakanı General Hariri, tâyin edildiği Washington askerî ataşeliğine gitmemekte ve taraftarları için teminat istemektedir. Generalin bir taratsız hükümet teşkili talebinden resmen vazgeçtiği bilinmektedir. Ama hiç şüphe edilmeyen bir başka nokta, Generalin, Baasın arkasına hançeri saplamak için en müsait anı beklediğidir.

Her hailde her şey göstermektedir ki," Arap Federasyonu bir defa daha suya, düşmüştür ve hülyanın sudan çıkması kolay olmayacaktır,' "

AKİS
Yıl: 10 6 Temmuz 1968 Sayı: 471 Cilt: XXVII
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Barometrenin ibresi

İşi ve golcüyle meşgul bir memleket! Bu hafta da, Türkiyenin gösterdiği manzara budur, İngiltere "Profumo Hâdisesi" ile çalkalanır, Amerikada "Zenci İşi" kriz içinde bulunur, Fransada "General de Gaulie'ün halefi kim olacak?" suali fransız donanmasının NATO'nun Atlantik Kuvvetlerinden, çekilip alınmasıyla yeniden dillerde dolaşır ve İtalya bir Azınlık Hükümetinin idaresinde istikrarsızlık tehlikesiyle karşı karşıya bulunurken Türkiye Ortak Pazara girme dâvasını da halletmiştir. Busun önemi büyüktür. Ancak bu önemi, müsbet neticenin akisleriyle anlamak kabil değildir.

Şimdi gözlerinizi kapayınız ve Ortak Pazar bizi reddetmiş olsaydı iyiniyetlisinden kötüniyetlisine, komünistinden faşistine, aydınından karasına kimlerin neler yazacaklarını bir düşününüz. Unutmamak lâzımdır ki çok kalem böyle bir ihtimal için bilenmiştir. Çok dil, Parlâmentoda buna hazırlanmıştır. Bunların hepsi, Turhan Feyzioğlu müjdeyi verdisinde dut yemiş bülbüle dönmüşlerdir.

Aslında, geniş bir kalble düşünüldüğü takdirde bir Demokraside hunun şaşılacak tarafı yoktur. Yani muhalif olan, hattâ işler daha iyi gitsin isteyen tarafsız mersiye mi söyleyecektir? İnsan olursa yahut hissî davranırsa "Camım, bir aferin dernek gerekmez mi?" diye sorabilir. Bunun cevabı, kesin bir hayırdır. Gerekmez. Gerekmediği için de iş başındaki kimseler bunu beklememeli, gelmeyince hayal tarikliğine uğramamalıdır. Eğer bunun aksi doğru olsaydı hiç iyi iktidarlar yıpranır mıydı? Her iktidarın, iyisinin ve kötüsünün zamanla mutlaka ısınması böyle bir mükellefiyetin demokratik sistemde bulunmamasının neticesidir. Ortak Pazara giremeseydin karşına geçip sana söylemediğini bırakmayacak olanın bunun bile "Canım, şöyle olsaydı da

İsmet İnönü
Bir kuvvet anlayışı

böyle olsaydı da,. Ooo, yirmibir sene sonra üyeliğimiz kesinleşecek" tarzında bin dereden su getirmeye çalışması tamamile normaldir ve herkesin hakkıdır.

Bundan dolayıdır ki Demokrasi, herkesten çok İktidardan olgunluk bekler. Sen iktidardasın. Seni tuşlayacaklardır. Sana, seçimlerde millet, eğer seni beğenirse "Allah razı ol' sun!"u oyuyla diyecektir. Ama Ondan önce, "gen kaile, ben oturayım" adındaki demokratik oyunun partnerleri sadece şikâyet, tenkid, tariz söyleyeceklerdir.

Bu, şüphesiz ki bir alışkanlıktır. Ama kendini buna alıştıranın bugün nerede, aktırmak istemeyenin ise nerede olduğu bir hatırlanacak olursa akıllı davranışın hangisi olduğu kolaylıkla meydana çıkar.

Türkiyeyi "İşi ve gücüyle meşgul bir memleket" halinde kim tutarsa, bu millet ona bağlanacaktır. Son haftalar bunun delilleriyle doludur ve güzle görülen rahatlık "Kuvvetli Hükümet"in ne menem hükümet olduğunun daha iyi anlaşılmasının neticesidir,

Yüce Divan

Kurt Masalı

Lâcivert gabardin ceketi içinde bir hayli yalnız kalan orta boylu, esmer tenli adam yerinden yavaşça doğrularak bir kaç kere -öksürdükten sonra ağlamaklı bir sesle:

" —Bu kararname bana üç yıl önce bildirilmiştir. Üç senedir eksik olduğundan bahsedilen imzalar tamamlanamamıştır. Korkarım ki bir Uç sene daha bu imzalar için vakit geçirilecektir. Korkunç bir itham karşısındayız. Bir an evvel bu dâva neticeye bağlanmalıdır. On yıl memlekete hizmet ettikten sonra bu korkunç şaibenin altında kaldık! Biran evvel bu dâva neticelensin. Ben bunu istirham ediyorum" dedi.

Olay, geride bıraktığımla haftanın başlarında Salı günü Anayasa Mahkemesi toplantı salonunda geçti. Orta boylu, esmer tenli adam DP. iktidarının ünlü İsletmeler Bakanı milyoner Samet Ağaoğluydu. Ağaoğlunun bu sözleri salonda gülüşmelere sebep oldu. Zira bahis konusu dâva meşhur Kromit yolsuzluyuydu ve yıllardır fısıltıları devam eden bu mesele ile ilgili olarak Ağaoğlunun gayretkeşliği kararnamede belirtilmekteydi. Borcu, sermayesini çoktan anmış bir şirkete 6 milyon liradan başlıyarak 5 buçuk yılgibi kısa bir süre içinde 74 milyon lira tutarında kredi açılmış ve şimdiye kadar bir eşi daha görülmemiş olan bu yolsuzluğa dördü bakan olmak üzere -Bakansıs da bu is yürütülemez ya... birçok D.P. kodamanının adı karışmıştı. Mesele 27 Mayısı müteakip Yüksek Soruşturma Kurulunca ele alınmış ve Yüksek A-

Eğlenceli Hikâyeler

Metin TOKER

Bu yaz sıcağında, size eğlenceli hikâyeler anlatayım. Hikâyeler uituz benimle alakalı ama, kusura bak' mayınız. insan, kendisiyle alâkalı hikâyeleri daha eğlenceli buluyor.

Herkes mektup alır ya.. Bana da yazıyorlar. Bunların kaçının "tavassut talebi" olduğunu söylesem şaşarsınız: Asgari bir hesapla, yüzde doksanı! Bizde bıı kaç sebeple mektup yazmak zahmetine katlanırlar: imzasız küfür mektubu göndermek için, bir meseleyi bahis konusu etmek için, beğenmedikleri bir hususu söylemek için, beğendikleri bir noktayı söylemek için -onlar, "ihmâl edilebilir miktar"dır- ve nihayet bir şey istemek için. Nedense, benim talihim bu sonunculardan yana açıktır. -Birincilerden yana açık olmaması da bir talihtir ya..

Bu, İsmet Paşanın Başbakan olmasıyla başlamamıştır. Ben, 27 Mayısı takip eden günlerde sayısız akraba -evet, akraba- keşfetmişimdir. Zamanla bunların sayısı artmış, arkadan azalmış, 15 Ekim seçimlerinin arefesinde bir fırlama göstermiş, seçimlerden hemen sonra şiddetli düşüş kaydetmiş, Hükümet kurulunca yeniden çoğalmıştır. Mektupların ve "tavassut talepleri"nin takip ettiği çizgi de budur. Benden Genel Müdürlük, Müsteşarlık,'nihayet Bakanlık isteyen kimseler olmuştur. Düşününüz: Bakanlık! -Hemen tasrih edeyim, bunu talep eden bir politikacı değildir. Parlâmentoda da bulunmamaktadır. İlk Koalisyonun kurulması sırasında geldi, meziyetlerini anlattı, marifetlerini söyledi, eğer ben Başbakana tavsiyede bulunursam işinin hemen olacağını bildirdi, bu inancı Yeni Sabah gazetesini okuyarak edindiğini nakletti-.

Aynı mealdeki mektuplar o kadar çoktur ki, baş almak imkânı yoktur. Bunun üzerine, mecmuada arkadaşlarla bazı formüller bulduk. Adamlar vardır: Başbakana ulaştırılmak istenilen mektupları bana gönderirler, bunları İsmet Paşaya vermemi isterler. Bunlara yazdığımız cevabın metni şudur: "Başbakana ait mektupların, Özel Kalem Müdürü vasıtasıyla gönderilmesini tavsiye ederim. Saygılarımla," Bir diğer grup, benden kendileri hakkında filana falanı söylememi ister. Onlara yazdığım cevap şudur: "Hiç kimseye hiç kimse hakkında hiç bir şey söylemek imkânım yoktur. Anlayış göstereceğinizi ve beni mazur göreceğinizi ümit ederim. Saygılarımla." Nihayet, bir iş--erini yapmam için bana yazanlara şöyle cevap veriyoruz: "Arzuladığınız işi yapacak mevkide bulunmadığımı takdir edeceğinizi ve kusura bakmayacağınızı Ümit ederim. Saygılarımla."

Şimdi, bu çeşit mektupları ben görmüyorum bile ve bir arkadaşım onları benim adıma cevaplandırıyor.

Bu bana bir şey mi kazandırıyor? Biliyorum ki, sadece düşman! Gidiyorlar ve meselâ beni anama şikâyet ediyorlar, kendilerini ona acındırıyorlar. Anam gelip bana çatıyor. "İnsanlar insanlara muhtaçtırlar" diyor. "Gün olur, harman olur" diyor. "İyilik et de, denize at. Balık bilmezse, halik bilir" diyor. "Yazık, yazık! Yağmur olsan kimsenin tarlasına yağmazsın.." diyor. Anamı kandıran kimi kandırmaz ki-. Nitekim, bir ümitle bana bakan çok kimse şimdi etrafımı boşalttı. Boşalttıktan sonra kayıtsız kalsalar, gene neyse. Hemen hepsi, söylemediklerini bırakmamaktadırlar. Ama, hiç umurumda değil. Hiç olmazsa, ahbaplık ettiğim kimselerin benden bir şey beklemediklerini biliyorum.

Ancak, eğlenceli hikâyenin burada bittiğini sanmayınız. Geçenlerde bir idare adamı, kendisine tesadüfen rastladığımda, benim kartımla giden bir adamın işini yaptığını lâf arasında haber verdi- "Ne kartı?" diye sordum. Zina bugüne kadar bir tek, ama bir tek resmi görev sahibine, hattâ en samimi olduğuma, işini yapması ricasıyla bir kimseyi göndermiş değilimdir. Ne de bundan sonra, göndermek için bir niyetim vardır. Gazeteci olarak gelip şikâyet söyleyenler arasında anlattıkları bize mantıki gelenlerin bahis konusu ettikleri hususu alâkalılardan sorana, inandığımız bir dâva olursa onu yazarız. Nitekim pek çok müracaat sahibine bu yoldan bahsettiğimizde hiç hoşlanmamışlar, "Aman, kimseyi bulaştırmayalım.." diye taleplerini geri almışlardır. Bu çeşit mektup yazanlar da, "Arzu ettiğiniz takdirde durumunuzdan AKİS'te bahsetmemiz imkanı vardır" cevabım aldıklarında bir daha seslerini yükseltmemişlerdir. Ama kartla bir görev sahibine bir adam gönderip işinin yapılmasını istemek.. Asla! Görev sahibi şaştı, ben şaştım. Şimdi, işi inceliyoruz.

Bu, benim durumum. Hiç bur sıfatı olmayan, sadece tanıdıkları bulunan, ancak bazı şapşal gazeteler tarafından inanılmaz kudret sahibi gibi gösterilen, aslında her şeyi bu mecmuada açık açık belirtilen bir kimsenin durumu-. Bir de, resmi sıfatı haiz olduğu için elinde kudret tutanları düşünüyorum ve onlara yapılan müracaatları gözümün önüne getiriyorum da..

Peki ama, ne yapacağız buna karşı? Nasıl önleyeceğiz bu âdeti? Toplumdan, pistonla iş görmek âdetini hangi yoldan kaldıracağız? Bazen, bana söylenen veya yazılanlara hak veririm. Adam der ki: "Pistonun ayıp olduğunu biliyorum. Ama ne yapayım? Başka türlü iş çıkmıyor ki.." Dediği doğrudur- Bu, üzümün üzüme baka baka kararmasından başka şey değildir.

Bana öyle gelir ki, insana pek çok yeminli düşman kazandırsa da, kesin bir hayır cevabı vermek, müracaat sahibini atlatmaktan İyidir ve hastalık ancak böyle hâl çaresi bulabilir. Ben yapmam, sen yapmazsın, o yapmaz. En. sonda, yapmamak değil, yapmak anormal olur. Bir de Basın, yapanların sırtına bindi mi yara bir belirli ölçüde kapanır gider.

Ve yanalım? Yılların, hattâ asırların adeti bir kaç senede silinmiyor, kaybolmuyor. Dedim ya, ne adamlar var yarabbi ve nasıl bir toplum içinde bulunuyoruz!

dalet Divanının infisah etmesinden sonra da Anayasa Mahkemesine intikal etmişti.

"Sanıklar getirildi"

Duruşmanan yapılacağı Salı günü, sabahın daha erken saatlerinde Anayasa Mahkemesinin Selanik Caddesindeki krem rengi mermer kaplamalı binasının önüne gazeteciler, polis ve meraklılar birikmişti. Burada bir süre beklenildikten sonra saat 9 Biralarında davetliler içeriye kabul edilmeğe başlandı.. Zaten küçük olan duruşma salonunun dinleyicilere ayrılan kısma kısa bir süre sonra tıklım tıklım doldu. Bu arada içeri"ye Samet Ağaoğlunun eşi Neriman Ağaoğlu ile büyük oğlu Tektaşın girdiği görüldü. Biraz sıkışılarak: kendilerine üçüncü sırada yer açıldı. Az sonra da bir assubay ve iki jandarmanın nezaretinde Kromit yolsuzluğunun başlıca organizatörü eski D. P. Edirne Milletvekili Mükerrem, Sarol ve Saanet Ağaoğlu getirildiler. Mükerrem Sarolun hayli dinç ve sıhhatli görünüşüne rağmen Ağaoğlu çökmüş, lâcivert gabardin kostümü ve geniş yakalı krem renkli ipek gömleğinin içinde âdeta kaybolmuştu. Ama Ağaoğlunun görünüşündeki en bariz değişikliği kısa kestirilmiş saçları teşkil ediyordu. Onun ensesinde toplanan uzun kıvırcık saçlarım hatırlayan bir gazeteci arkadaşına dönerek:

"— Yahu Ağaoğlunun bütün heybeti saçlarındaymış. Yelesi traş edilince ne hale gelmiş" demekten kendini alamadı.

Diğer sanıkların da yerlerini almasından bir kaç dakika sonra, saat 9.30 da duruşma başladı. Bir buçuk saat kadar devam eden kararname okunurken Ağaoğlu ve Sarol sık sık göz göze geliyor, rahatsız bir şekilde kıpırdanıyor ve kısa notlar alıyorlardı. Sıra istenen cezaların okunmasına gelince salonu derin bir sessizlik kapladı. Sanıkların suça iştirak nispetlerine göre 6, ay ile 5 yıl arasında değişen ceza taleplerinin okunması bittikten sonra başta Sarol olmak üzere bütün sanıkların yüzlerine geniş bir tebessüm yayıldı.

Kararnamenin okunmasından son. ra günün sürprizini Ziraat Bankası eski Genel Müdürü Mithat Dülgenin avukatı Ercüment Berkerin bir açıklaması teşkil etti. Berker Soruşturma Kurulunca hazırlanan kararnamede 7 üyenin imzasının eksik olduğunu ileri sürerek dâvanın usulüne uygun olarak tekrar açılabilmesi için dosyanın savcılığa teslimini talep etti. Bu hiç bekleramiyen açıklama salonda gerçekten bir şok tesiri yaratmış, hemen herkesin zihninde bir "Acaba?" istifhamı belirmişti. Meselenin aslı ancak Mahkeme Divanının duruşmaya ara vererek meseleyi incelemesinden sonra anlaşılabildi. Gerçi kararnamede 7 üyenin imzacı eksikti ama bu, üyelerin hepsinin çalışmalarda hazır bulunmamasından doğan bir eksiklik değildi. T üye kararın baza noktalarına muhalif kalmış ve bu sebeple kararnameyi imzalamamışlardı. Yarım saatlik bir aradan sonra Başkan Sunuhi Arsan imzaların tamamlanması için duruşmanın 4 Temmuz 1963 Perşembe gününe bırakıldığını bildirdi. Duruşmaya o gün devam edildi.

Görülmemiş skandal

Bakanlara verilen yüzde 10, yüzde 25 hisseler ve sırf bir şirketi mültimilyoner yapmak için girişilen siyasi baskılar ve nüfuz ticaretleriyle, kararnamenin açıkladığı Kromit olayı kelimenin tam anlamıyla bir rezalettir. Olaya 4 Bakan, 1 milletvekili, 1. Genel Müdür, 1 Şube Müdürü ve 7 İdare Meclisi üyesinin adı Kanamıştır. Bunlardan iki Bakan rüşvet almak ve diğer iki Bakan görevini kötüye kullanmak suçlarıyla itham edilmektedirler. D.P. nin kilit noktalarını işgal eden bu şahıslar 6 yıl akla gelebilecek her yolu deneyerek Oğuz Akal adında bir krom tüccarını sıfırın altında bir durumdan alarak milyonların üstüne oturtmuşlardır.

Meselenin aslı 1953 yılına uzanmaktadır. Bu tarihte Yapı ve Kredi Bankası Beyoğlu Şubesi Müdürü olan Rifat Ozan, Oğuz Akala açtığı

Yüce Divanda Kromit Dâvası sanıkları

Vur baba, vuralım!

Damga!

Her devri damgalayan, yahut her şahsın hurusiyetim gösteren bir hâdise vardır. Bunlar öyle hâdiselerdir ki o devrin, yahut o şahsın zihniyetinin eseri, neticesidir. Fakat öyle bir mâna ve önem almıştır ki artık devrin, yahut şahsın sembolü haline gelmiştir.

Örtülü Ödenek, adına Adnan Menderes dînilen ve türk toplum hayatının içinden bir kuyruklu yıldızın hem parlaklığı, hem devamsızlığı ile gelip geçen bir siyaset adamının âlâmet-i farikasıdır- Türkiyede, -maalesef-, on yıl Başbakanlık yapan bu zatı, Müsteşarı Ahmet Salih Korurun tuttuğu bakkal hesabından dana iyi hiç bir şey damgalayamaz. Kaşlarını yolmak için kullandığı cımbızından çocuklarının tahsil masraflarına kadar bütün şahsî hesaplarını devletin Örtülü Ödeneğinden ödetecek kadar fütursuz, sorumluluk duygusundan mahrum, laubâli bir adamın hükmettiği devlet nasıl bir devlettir ? Bu sualin cevabı, Kromit Dâvasındadır. Yandaki sütunlarda bu dâvanın esasını ve tafsilâtını okuyacak olanların, parmaklarını ısırmamalarına imkân yoktur. Haberde belirtildiği gibi, bunun bir eşini bulmak için meşhur Stavisky Hâdisesine kadar geri gitmek lâzımdır. Adalet, bizim Stavisky'lerden bu inanılmaz cüretin hesabını elbette ki soracaktır.

Ama, bu hâdisenin, her kapalı rejimin bir hususiyeti olduğunu farketmemek imkânı var mıdır? Rejim Kapalı olsun, açık olsun her memlekette bir Oğuz Akal, bir Mükerrem Sarol, bir Samet Ağaoğlu ve Fatin Rüştü Zorlu ile Mithat Dülge çıkabilir. Bejim açık olunca, bunlar devir devanı ederken adaletin huzuruna çağırılırlar, hiç bir şey örtbas edilmez ve herkes her şeyi görür. Fransada, Stavisky işinde olduğu gibi Ama rejim kapalı olunca, bir ihtilâli beklemek lâzımdır. İhtilâl gelip çatıncaya kadar, bu havadan para kazanma şirketi sadece örnek olur, sadece cesaret verir, sadece teşvik yerine geçer. Tıpkı, D.P. devrinde olduğu gibi.. Basın susturulup Meclis mürakabesinin imkânları kapatıldığı an, böyle tipler birer yarasa gibi rejimin karanlıkları içinde uçuşur dururlar-

Bunun, baştaki adamın adının Menderes veya Aydemir, yahut Ahmet veya Mehmet olmasıyla bir alâkası yoktur. Namuslu bir kapalı rejim ne görülmüştür, ne işitilmiştir. İdealist bilmen Bitlerin, bütün çağların en büyük hırsızlarından Göring'in marifetlerinden haberdar bulunmadığını sanmak için deli olmak lâzımdır Bu bir sistemdir. Böyle bir sistem içinde Menderes Zorlu veya Ağaoğluna, Hitler, Göring veya Amann muhtaç olduğu müddetçe onların "örtülü faaliyet"ler ne mutlaka göz yumacaktır, müsamaha gösterecekti Mesele, bunların hakkından Hitler veya Menderes değil, umumi efkârın gelebilme hakkına sahip bulunup bulunmamasından ibarettir.

Kromitin akıl durduran kirli dosyaları, bugün Açık Rejim-Kapalı Bejim tartışmasının projektörü mak bakımından alâka çekicidir. Yüce Divanda cereyan edenler Mamakta cereyan edenlerle karşılaştırılsa, hiç kimse şüphe etmesin, Türkiye bütün derslerin faydalısını alacaktır.

teminatsız krediler sebebiyle işine son verilince Ziraat Bankası Genel Müdürü Mithat Dülge tarafından Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi Müdürlüğüne, getirildi. Bu arada Yapı ve Kredi Bankası, Akalın on milyonu bulan borçlarını ödeyemediğini görerek kendisine borcunun. 5 milyon liralık kısmını ödetmesi şartıyla bankanın kalan 5 milyondan feragat ettiğini bildirdi. Ancak Akal bu 5 milyonu da ödeyemiyecek durumdaydı ve ayağına kadar gelen bu fırsatı kaçırmak da istemiyordu. Kredi talebiyle muhtelif bankalara müracaat etti, fakat hiç birinden müspet sonuç alamadı. Akal böylece ne yapacağını bilemez haldeyken imdadına eski dostu Edirne Milletvekili Mükerrem Sarol yemişti. Sarol birlikte Türk Sesi adlı gazeteyi çıkardıkları arkadaşının haline pek acımıştı!

"— Gel, seni Ziraat Bankasına götüreyim. Bundan sonra, krom işlerini bu banka kanalıyla halledersin" dedi. Akal bu habere pek memnun olmuştu. Sarola derhal müspet cevap verdi.

Artık şansı açılmıştı. Ancak Akal işini sağlam kazığa bağlamak istiyordu. Bu sebeple bir kere de, eskiden Yapı *ve* Kredi Kukası Beyoğlu Şubesi Müdürü olan Rifat Ozanla görüşmeyi uygun buldu. Böylece hem Ozan ve hem de Saroldan gelen teklifler» Genel Müdürlük "hayır" diyemiyecekti. Nitekim Mithat Dülge fazla nazlanmadı ve Ozana. çağırtarak Oğuz Akal ve sahibi bulunduğu Kromit Şirketi hakkında bilgi istedi. Ozanın. Akala en büyük yardımı işin bu safhasında oldu. Zira Beyoğlu Şubesi İstihbarat şefinin Kromit firması hakkında hazırlamış olduğu rapor hiç de iç açıcı değildi. Raporda Akalın uçan kuşa dahi borcu olduğu ve Kromit şirketinin sadece Yapı ve Kredi Bankasına olan borcunun bile sermayesini aştığı belirtiliyor ve "Bu durumda adı geçen firmaya bir kredi açılması halinde borcun tahsili imkânsızdır" deniliyordu.

Bu rapor Sarol, Akal ve Ozan üçlüsünün bütün projelerini suya düşürecek nitelikteydi. Derhal birşeyler yanmak ve meseleye bir hal çaresi bulmak gerekiyordu. Telâşa yapılan üç kafadar akla gelebilecek en basit ve çocukça yolu seçerek ru yok ettiler. İstihbarat ser baştan başa değiştirerek kurdu yeni bir istihbarat ekibine A-lehinde yeni bir rapor hazırladı Oysa bu telâş yersizdi. Dülger Aralıkayının başlarında Genel müdürlüğe gönderilen bu raporu meden İdare Meclisi kararına den 5 milyon liralık bir teminat tubuyla Akalın Yapı ve Kredi kasına olan borcumu Ziraat Ba na yüklediği gibi ihracat mas rı karşılığı olmak ürere Krom ketine fazladan 1 milyon lira munzam kredi açmıştı.

Bu olaydır ki, daha sonralar mit Yolsuzluğu adı ile anılaca yük skandalin ilk adımını teş ti. 1954 yılında 6 milyon lira bu kredi miktarı daha sor "Mister yüzde 10" olarak Fatin Rüştü Zorlu ve Samet oğlunun da üçlüye iltihaklarıla yılı başlarında 74 milyon lira du!

Kaşkarikolar furyası

1954 ü takip eden yıllar Oğuz için verimli oldu. Darda

Sarol, Zorlu, Dülge veya Ozana başvuruyor ve hiç bir zaman eli boş dönmüyordu.

1955 yılında Ozan, Akala İdare Meclisi kararı olmaksızın 1 milyon 100 bin liralık ikinci bir kredi açacak -Ozan Yüksek Soruşturma Kullunda verdiği ifadede şahsi kredi verme yetkisinin ancak 25 bin lira duğunu söylemiştir- Akalın has amı haline geldi, Bankanın bu usulsüz tasarrufu tecziye etmesi gerekirin İdare Meclisince alınan bir kadar bizzat Akalı bile şaşırttı. Bu kara göre Akalın sahibi bulunduğu romit ve Alka şirketlerinin Ziraat Bankasındaki kredi limiti 7 milyon bin liraya çıkarılmıştı. Kısa bir re sonra bu limit daha da arttırılarak Akala tediye edilen kredilerin 1956 yılının sonlarında 10 milyon 451 bin lirayı buldu. Ayrıca ge- 1956 yılının ortalarında alınan bir arla Akalın firmalarına ton başı- 50 lira olarak ödenen nakliye masrafına ilâveten istihraç ve istih- masrafı olarak ton başına 18 liralık ek bir tediye yapılması kabul edilmiş ve böylece kredi limiti husuz bir hale getirilmdşti.

Ancak Mithat Dülge bankanın esini sonuna kadar açmasına rağ- Akalı bir türlü tatmin edemidu. Sık sık Kromit veya Alka şirketlerinin yeni bir kredi talebini alı- ve bu sonu bir türlü gelmiyen leri artık karşılıyamıyordu. Ni- işlerin tam sarpa sarmak üze- olduğu bir sırada Dülgenin aklı- ahiyane bir fikir geldi. İdare lisi Başkanı bulunduğu Minnear Moilen Türk Traktör Fabrikadına yapacağı bazı tasarruflarla la yeni bir kredi imkânı sağla- Dülge plânını derhal tatbik kiine koydu. Önce Ziraat Banka- Minneapolis Moilen'e bu şirke- üşük dereceli krom ihraç etme- bundan elde edilecek gelirle kaya gerekli olun yedek parça makina ithal etmesi için 3 mil- tiralık bir kredi açılmasını te- Daha sonra da Minneapolis idare meclisine bu krom ih- Kromit firması kanalıyla ya- yolunda bir karar aldırttı. Ziraat Bankasının Traktör kasına açtığı kredi gene Oğuz intikal etmiş, oluyordu.

karaşılık Kromit şirketinin, panolis lehine bugüne kadar Bittiği kromların değeri ancak bin 207 lirayı bulmaktadır ve 3 milyon liralık borç, faiz- birlikte 8 milyon 713 bin 099 baliğ olmuştur.

Kılıfsız bir minare

Bütün bu kaşkarikoların yanı sıra, Kromit skandallar zincirinin en eğlenceli halkasını bir fabrika ithali müsaadesi teşkil etmektedir. Sırf Oğuz Akalın Amerikadan bir kullanılmış hadde demir fabrikası ithal edebilmesi için akla hayale gelmiyecek manevralar çevrilmiş, bu konuda bakanlıklar seferber edilmiştir.

Krom ihracından ve Ziraat Bankasının açtığı hudutsuz kredilerden tatmin olmıyan Oğuz Akal 1956 yılının ortalarında Ziraat Bankasına müracaat ederek Amerikalı bir iş adamından 2 milyon 400 bin dolar kıymetinde bir demir hadde fabrikası satın aldığını bildirdi ve bankadan bu fabrikanın Türkiyeye ithalinden sonra lüzumlu montaj ve inşaat masraflarını karşılamak üzere 6 milyon 900 bin liralık bir kredi daha talep etti. Bu miktarın 5 milyon 200 bin lirası, fabrikanın istihsal edeceği demirlere peşinen talip olanlardan elde edilecek paranın bloke .edilmesi Karşılığında açılacak kredi teşkil ediyordu.

Teklif fabrikanın kıymeti, iktisadi ehemmiyeti, kullanılabilir vaziyette olup olmadığı, rantabl bir şekilde çalışıp çalışmayacağı, mukavelede satıcı olarak gösterilen firmanın hukuken selâhiyetli olup olmadığı gibi hususlar, hakkında hiç bir ciddi inceleme yapılmaksızın İdare Meclisinin aldığı bir kararla kabul edilerek bankanın aynı zamanda yüzde 40 hisseyle fabrikanın Türkiyede işletilmesini temin etmek üzere Oğuz Akal tarafından kurulan "İstanbul Demir - Çelik Anonim Ortaklığına" katılması kararlaştırıldı. Kısa bir süre sonra da bu hisseye tekabül eden 800 bin lira Şirkete ödendi. Bu sırada Oğuz Akalın bankaya olan borcu 46 milyon 500 bin 329 lirayı bulmaktaydı. Ama isin en komik tarafı kurulan anonim ortaklığın bütün sermayesi banka tarafından temin edilmiş olduğu halde iştirak hissesinin sadece yüzde 40 nispetinde oluşudur. Böyle bir ortaklık dünyanın hiç bir yerinde görülmemiştir.

Mithat Dülge
Cömert bir kalp

Karardan sonra Oğuz Akalın talepleri her geçen gün biraz daha artarak 1960 yılı başlarına kadar devam etti. Bu tarihe kadar Oğuz Akala inşaat masraflarını karşılamak üzere 2 milyon, gümrük resmi, tahmil ve tahliye için 5 milyon, montaj masrafları ve hurda demir mübayaası için 6 milyon ve Kararnamede belirtilmeyen bir sebeple de 1 milyon olmak üzere 14 milyon liralık daha kredi açıldı. 27 Mayısa kadar bu 14 milyon liralık kredinin 11 milyon 167 bin 811 lirası kullanıldı.

Yüzdeci Bakanlar

Fabrika ithali dalaveresine karışan tek isim Dülgeden ibaret olmadı. Özellikle finansman meselesinin hallinde devrin İşletmeler Balkanı Samet Ağaoğlu, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu,. Ticaret Bakanı Zeyyat Mandalinci ve selefi Abdullah Akerin Akala geniş çapta yardımları oldu. Zira Akal fabrika bedelini ancak ihraç etmekte olduğu düşük dereceli kromlardan elde edilecek dövizin fabrika bedeline tahsis edilmesiyle ödeyebilecekti. Mevzuat buna müsaade etmediğinden "Akal mevzuata uyacağına, mevzuat Akala uydurulsun" denilerek teklif kabul edildi. Ayrıca İktisadi Koordinasyon Heyetinin 2 Mayıs 1959 da aldığı bir kararla Şirketin ithal edeceği mallardaki fiyat kontrol ve tasvibi de kaldırıldı. Böylece Akal bir taşla iki kuş vurmuş oluyordu. Zira işin bir de ilk bakışta derhal farkedilmeyen bir perde arkası vardı ki Akalın elindeki bu imkânı kullanarak bir hareketle milyonlar kazanması işten bile olmadı. Zira kendisine 2 milyon 400 bin liralık döviz, resmi kur olan 2.80 lira üzerinden tahsis edilmişti. Halbuki o yıllarda dolar sokağa atılsa 15 lira üzerinden müşterisi hazırdı. Fabrikanın gerçek

fiyatı ise 1 milyon 50 bin dolan ancak bulmaktaydı. Bu hesaba görs eğer biraz açıkgözlük eder ve aradaki 1 milyon 350 bin dolarlık farkı iyi kullanabilirse en asından 16 milyon 520 bin liralık bir kâr sağlıyabilirdi.

Ancak böylesine kârlı bir işi başarmak "emele" istiyordu. Oğuz Akal için bu, hiç de ucuz olmadı! Bir yandan Mithat Dülgeyi kullanarak Ziraat Bankasından ithalât için gerekli kredi ve teminat mektubunu sağlarken diğer yandan da suyun başını tutan D.P. kodamanlarından gerekli ithal müsaadesini koparması gerekiyordu. Akal bu işte önceleri samimi dostu Edirne Milletvekili Mükerrem Sarol ile Fatin Rüştü Zorludan faydalanmak istedi. Akal gerek Sarol ve gerekse de Zorluya işlerini takip ettirirken her ikisininde ağzına birer parmak bal çalmayı ihmal etmedi ve Şirkette noterden tasdikli bir taahhütnameyle -taahhütnameler ele geçmiştir- Sarola yüzde 25, Zorluya da yüzde 10 nisbetinde hisse verdi. Olayın bu kısanı ile ilgili olarak Sarol:

"— Oğuz Akalı yakinen tanırım. İş ve arkadaşlık münasebetim olmuştur. Noterlikten tanzim edilen taahhütnameye, hakkımda Meclis Tahkikatı açıldıktan 1 yıl sonra vâkıf oldum. Oğuz- Akalı çağırdım- Kendisine bu yaptığının bir ahlâksızlık olduğunu söyledim -Anayasa Mahkemesinde kararnamenin bu satırları okunurken dinleyiciler mânalı manalı gülümsemekten kendilerini alamamışlardır, ve bu vaziyetin der hal düzeltilmesini istedim" demektedir. Ancak Sarolun bilmediği husus, Akalın Yüksek Soruşturana Kurulunda verdiği ifadedir. Bu ifadesinde Akal ise:

"— Amerikadan kullanılmış demir - çelik fabrikası ithal edip Türkiyede bir şirket kurmağa karar vermiştim. 1955 yılında bir gün avukatım Mustafa Deliveli bana telefon ederek Mükerrem Sarolun beni Ankaraya çağırdığım söyledi. Ankaraya gittim. Sarolla görüştüm. Bu taahhütnameleri vermemi ısrarla istedi. Aksi halde işlerin yürümez, dedi. Bu taahhütleri verirsen Fatin Rüştü ile birlikte devlet daireleri ve bankalardaki işlerini takip eder, neticelendiririz, dedi. Bunun üzerine ben de taahhütnameleri verdim" diyerek Sarolun ve Zorlunun çamaşırlarını ortaya dökmüştür.

Bu taahhüt anlaşmasından sonra Akal, Zorlu ve Sarolun Kromit firmasına karşı eski ilgilerinin kalmadığını, devlet dairelerindeki işlerinin eskisi kadar iyi yürümediğini farketti. Adamlar alacaklarını almışlardı. Üçlü blok arasına karakedi girmişti. Akalın yeni bir hamiye ihtiyacı vardı. Bunun üzerine Akal taahhütnameleri iptal ederek, durumu no tere bildirdi.

Yeni hâmi, devrin İşletmeler Bakanı Samet Ağaoğlu oldu. Ağaoğlu, Kromit şirketi için lüzumlu bir bakanlığın başında bulunuyordu. Üstelik para bakımından da hiç müşkülpesent değildi. Nitekim gene Yüksek Soruşturma Kurulunda verdiği ifadesinde Akal:

"— İsler lâyıkiyle takip edilmediği için bir müddet sonra bu taahhütnameleri iptal ettim, keyfiyeti ilgili notere bildirdim. Demir - çelik fabrikasıyla ilgili işlerim bundan sonra Samet Ağaoğlu tarafından takip edilmiştir. Samet Ağaogluyla; bu hizmetine karşılık peşinen bir ücret meselesi görüşmedik. Ancak bu iş realize olduğu takdirde kendisine bir menfâat temin edeceğimi .zannederdim.. Bunların umumiyetle hareket tarzları bu. şekildeydi. Ücretsiz ve bedelsiz bir iş görmezlerdi" diyerek bu hususu açıklamıştır.

Ancak Akalın temas dahi etmediği bir noktayı. Akalın avukatı ve duruşmada suç ortağı Mustafa Deliveli -Bu zat şimdi, Mamak sanıklarının avukatıdır!- açıkladı. Ağaoğlunun ilgisi bulunan bir maden şirketinden Kromit 170 bin liraya maden almıştır. Halbuki alınan maden Deliveliye göre bu kadar etmemektedir. Akal, bu hususu müphem bin kaç kelimeyle geçiştirmeyi tercih etmiştir.

Ağaoğlu, Akalın gösterdiği bi cömertliği boşa çıkarmamış ve Tür kiyede ikinci bir demir - çelik tesisinin mutlaka lüzumu olduğu yolun da Ticaret Bakanlığına yazdığı yazılarla Kromitin ithal müsaadesi al masında son derece tesirli olmuştur Esasen Zeyyat Mandalinci ve Abdul lah Akerin bütün suçları da, bu yal zılara karşı uzun müddet direnememiş olmalarından ibarettir.

Duruşmada görüldü ki, dosyanı en kuvvetli tarafı Oğuz Akalın ve diğer bazı sanıkların her şeyi açı açık itiraf etmiş olmalarıdır. Aka bir devrin bütün içyüzünü, sıfırda başlayıp bugün 100 milyon lirayı bulan bir kredinin hikâyesiyle herkes gözleri önüne sermiştir.

Yüce Divan vazife başında
Çamaşırların kiri mide bulandırdı.

Seçimler

Gecekondu..

Kürsüdie hatip konuşmasının bir rine gelince, ön sıralarda otura Sağlık Bakam Yusuf Azizoğlu baş-

m elleri arasına aldı. Bir müddet konuşan partili arkadaşını öylece dinledi. Gözleri faltaşı gibi açılmış, yüzünde büyücek bir hayretin izleri belirmişti. Kımıldamadan bir müddet söylenenleri dinledi. Sonra yerinden, soğukkanlılığını kaybederek kalktı ve salonu terketti. Aynı anda Devlet bakanı Raif Aybar şaşkınlıkla kürsüden söylenenlere kulak kabarttı. Hareketlerinden anlaşıldığına göre duyduklarından o da büyük bir hayrete uğramıştı. O da bir müddet söynenenleri dinledi, sonra salonu terkelerek koridorun bir köşesinde yığılırcasına kendisini bîr iskemleye bıraktı.

Y.T.P. Grup Başkan Vekili Esat Kemal Aybara gelince, ellerini iki ana açmış "Ne bileyim, anlamadım"' demek ister gibi arkadaşlarıma mahzun mahzun bakıyordu. Bujin bunlar olurken kürsüdeki Y.T.P. li politikacı hiç birşey yokmuş gibi özlerine devam- ediyor, yazılı autunu ara sıra tekliyerek okuyordu.

Olay bu Salı Millet Meclisinin Genel Kurulunda cereyan etti. Konu Mahallî Seçimlerle ilgiliydi. Dört ay kanun tasarısının müzakerelerine başlanmış. Grup sözcüleri bu hususta partilerinin görüşlerini belirtiyorlardı. Olayın cereyan ettiği sırada kürsüde Y.T.P. sözcüsü Nizamettin Türkmen -eski Ticaret Baltanı Hayrettin Erkmenin kardeşidir- bulunuyordu. Nizamettin Erkmen bir nevi partisinin görüşünü belirtiyordu. Hayretlere sebep işte bu "bir nevi" görüştü. Zira Erkmenin söyledikleriyle Y.T.P. Meclis Grupunun resmî görüşü arasında yakın uzak- bir ilği bulunmamaktaydı. Hatip Grupta savunduğu ve bir ara Grupun çoğunluğuna kabul ettirir gibi olduğu şahsi görüşünü pervasızca okumaktaydı.

A. Naili Erdem

Erkmenin, mahallî seçimlerle ilgili kanun tasarılarının bir noktasında partisinin resmî görüşüyle büyük bir ayrılığı bulunmaktaydı. Giresun milletvekili Mahallî İdarelerin seçimlerinin Belediye Başkanları gibi çoğunluk sistemliyle yapılmasını arzuluyordu!

Savaşın tarihçesi

Bu çekişme Y.T.P. içinde bir hafta evvel başladı. Perşembe günü toplanan Y.T.P. Genel İdare Kurulu Mahalli Seçimlerle ilgili kanun tasarıları, konusunda tartışmaya oturdu. O gün hava İçişleri Komisyonunun vardığı karar dilayısıyla biraz bulanıktı. Zira Seçim Kanunları İçişleri Komisyonunda Hükümet Tasarısının hilâfına bir küçük değişikliğe uğramıştı. Komisyon 8 Y.T.P. - A.P. milletvekilinin oyuyla İl Genel Meclisi seçimlerinin çoğunluk sistemiyle uygulanmasına karar yenmişti. Ancak çoğunluk, Komisyon Başkanı Osman Sabri Adalın "tarafsızlık" iddiası sayesinde temin edilebilmiş, Y.T.P. . A. P. koalisyonu hükmün değişmesine sebep olmuştu. Bu macera Y.T.P. Genel İdare Kurulunda Nizamettin Erkmen ve arkasındakilerin tartışmalarında mesnet teşkil etti. Bu grup II Genel Meclislerinin çoğunluk sistemiyle seçilmesinde ısrar etti. A. P. nin kendilerini destekliyeceklerini ileri sürdü. Ama Genel Kurulda tam manasıyla bir zafer kazanamadı. İşi Grupa bıraktı.

Haftanın başında Y.T.P. Grupu toplandığında Erkmen ekibi adama kılı kuvvetlenmişti. Kulis bilhassa senatörler arasında yapıldı. Senatörlüklerin kazanlıdığı vilâyetlerde İl Genel Meclisi seçimlerinin çoğunluk sistemiyle kazanılacağı ve bunun Genel Seçimlerde büyük rol oynıyacağı iddia edilmekteydi. Senatörlerin hemen hemen bütünü bu fikri desteklemekteydi. Sabahattin Orhon. Selâhattin Adalı, bunların yanında Alacan Grupuna karşı olan milletvekilleri bir araya geldi ve Grupa bir ara tamamiyle hâkim olundu. Pazartesi günü saat 13 de Y.T.P. Grupu dağılınca pek çok Y.T.P. li milletvekili ve senatörün yüzünde muzip tebessüm vardı!

Her yol Romaya..

Y.T.P. li ocak başkanlarının patırtısı pek fazla sürmedi. Öyle ki, bu defaki balon şişmeden söndü. Çarşamba günü Alican,. Grupu tekrir-! müzakere talebiyle topladı. Bir gün önce Hükümette mesele enine boyuna konuşulmuş, Y.T.P. li Bakanlar da hayretlerini, ifade etmişler, Grupu ikna edeceklerini bildirmişlerdi. Sözü evvelâ Alican aldı. Meseleyi baştan sona izah etti. Sonucu ' iki noktada bağladı. Evvelâ Y.T.P. Tüzüğü 45. maddesiyle nisbî seçim sistemini prensip olarak kabul etmişti. Saniyen, Y.T.P. nin yaşaması için nisbî sisteme "gıda olarak" ihtiyacı vardı.

Bütün bunların dışında bir nokta kalıyordu. Erkmenin bir gün önceki konuşmasının düzeltilmesi Erkmen durumu söyle izah etti: Kendisi İçişleri Komisyonunda, çoğunluk sistemi üzerinde konuşmuştu. Bunun aksini söyliyemezdi. Hele şimdi çıkıp, bir gün evvel söylediklerinin aksini hiç mi hiç ifade edemezdi.

Tartışmalar -buna tartışma bite denemez, zira Alicana itiraz eden çıkmadı- kısa sürdü. Oylamada sadece üç kişi menfi oy verdi. Bu da son derece enteresan bir noktadır. Çünkü Alicansız münakaşalarda, çoğun-

Esat Kemal Aybar
Sürpriz

lukçular 18 kişiyi geçmekteydi ve adamakıllı Grupa hâkim olmuşlardı.

Ama Y.T.P. li mücahitler intikam almakta gecikmediler. Seçim kanunları müzakere edilirken inadına salona girmediler ve oylamaların hiçbirine katılmamakla, hırslarını bir aldılar, bir aldılar.

Hikâye böylece, tavşanın dağa küsmesiyle sonuçlandı ve pek eğlenceli bitti.

İş gene karıştı..

Y.T.P. de bunlar olurken Koalisyonun en küçük ortağında da işler pek tıkırında gidiyor denemezdi. C.K.M.P. kanun tasarılarında bazı değişiklikler yapılmasını istemekteydi Ancak küçük partide disiplin diğeri ne nazaran fersah fersah fazla göründü. C.K.M.P. Grupu toplandı ve değiştirge önergelerini 3 nokta üzerinde tesbit ederek sözcüye konuşmasını hazırlamak üzere sundu. Sözcülüğe Cevad Odyakmaz tayin edildi. C.K.M.P. Mahalli Seçim Kanunları üzerinde şu noktalarda değişiklik istiyordu:

1 — Şehirlerde yapılan Mahalle Muhtarları seçimlerinin de tek dereceli olması...

2 — Şehirlerde de köylerde olduğu gibi Muhtar ve İhtiyar Heyetlerine partilerin aday göstermemesi..

3 — Belediye Başkanlarında tahsil şartının aranmaması...

Salı günü müzakereler sırasında C.K.M.P. sözcüsü bunları partisinin görüşü olarak rahatlıkla açıkladı ve Genel Kuruldan bunların üzerinde durulması ricasında bulundu.

C.K.M.P. tarafından gelen itiraz küçük "bir usûl meselesinden ötürü oldu. Pazartesi akşamı Ceyad Odyakmaz yanında Faruk Küreli ye bir kaç C.K.M.P. li olduğu halde Meclisten çıkarken yanma CHP. Grup Başkan Vekili Rüştü Özal yaklaştı. Özalın elinde bir önerge vardı. Önerge Seçim Kanunlarının "İvedilik ve Öncelikle" görüşülmesini talep ediyordu. Koalisyon kanatlan Baskın Vekillerinin imlalarıyla" ertesi gün bu talepde bulunulacaktı. Özal Odyakmaza önergeyi imzalamasını rica etti. C.K.M.P. Grup Başkan Vekili:

"— Bunu yarın görüşürüz.. Şimdi imzalayamam, zira bir iş daha var" dedi. Özal bütün nezaketiyle Hükümet ortağı milletvekilini selâmladı ve "yarın"ı bekledi.

Ertesi gün bütün siyasi partilerin Grup Başkan Vekilleri Meclis Başkanı Sirmen tarafından bu konuyla ilgili olarak çağırıldı. Başkan öncelik önergesinin imzalanmasını istedi, zira. daha evvel iki kanun tasarısı "Çiftçi Borçlarının Ertelenmesi ve Basın - Yayın Teşkilât Kanu-

Bir teklif ve ötesi

Necdet Uğur

Fodul AP, Ankarada, sadece Belediye Başkanlarının değil Belediye ve İl Genel Meclislerinin de ekseriyet sistemiyle seçilmesini savunup -bunun çıkmayacağından emin olarak!- sanki bu seçimleri vuracakmış havasını yaymaya çalışırken bu partinin İstanbuldaki İkinci Başkanı Necati Arıbaştan bir teklif gelmiş bulunmaktadır: İstanbul Belediye Başkanlığı için partiler bir müşterek aday göstersinler;

Teklifin güzel ve mantıki olduğunu söylememek, gerçeği saklamak olur. Sahiden de, İstanbul gibi partili ve partizan Belediye Başkanlarına alışmış bir beldede bütün partilerin desteğine sahip bir tarafsız idare adamının iş başında bulunup kendisini şehrin meselelerine vermesi son derece iyi olacaktır.

Bunun, çeşitli faydaları bulunacaktır. Bir defa, her partide -ve tabii C.H.P. de- mevcut klâsik nüfuz tacirleri, partilerdeki mevkilerine dayanarak bir "çıkmaz işleri çıkaran adam" şöhreti yapıp bundan büyük paralar -haraçlar- kazanan kimselerin çanlarına böylece ot tıkanmış olacaktır. İş sahipleri, bu suretle "Parti Başkanı Avukat" tutmak sorunda kalmayacaklar, böyleleri her "Rüşvetçi iş takipçisi"nin durumunda kalacaklardır- Belediyeyi, D.P. devrinde olduğu gibi bir "parti ambarlığı" haline getirmek isteyen siyasi teşekküller de hava alacaklardır. İstanbul Belediyesi yaralarını sükûnetle saracak, dürüstlük dışı muamelelere yavaş yavaş son verecek, canlanacak, kanlanacaktır. Bunu yapan Belediye Başkanı, bir partinin temsilcisi olduğundan dolayı politik sebeplerle öteki partilerden kendisine yöneltilecek hücumlardan masun bulunacaktır.

Ancak, fodul A.P. bir memleket menfaatini kendi şahsi parti menfaatinin üstünde görebilecek olgunlukta mıdır? Bu partinin • İdaresinin kimlerin elinde olduğunu bilenler için buna müsbet cevap vermek imkânı yoktur. Bu bakımdan Arıbaşın aklı başında teklifi kabul edilirse, A.P- nin mahalli seçimler konusunda attığı palavraların mahiyeti de ortaya çıkmış olacaktır.

Zira bugün, İstanbulda bütün partilerin üzerinde ittifak edeceği tek bir isim vardır; Şehrin, Hükümet tarafından tayin edilmiş başarılı Belediye Başkanı Necdet Uğur- Gerçekten Uğur, kendisini oraya getirenlerin bütün hesaplarını doğru çıkarmış, realist ve ölçülü, her hangi bir politik tesire karşı makûl metanete sahip, 1950 - 60 devresi usullerinin İflâs etmiş olduğunu müdrik bir idare adamı olmuştur. Uğurdan Hükümet memnundur, Basın memnundur, halk memnundur. Bu üç kuvvetin her biri, İstanbulun Belediye Başkanında bir "yeni tip" idareci bulmuş ve onu sevmiştir. Uğur da, iş yaparak bu sevgiye her gün biraz daha hak kazanmaktadır-

Şimdi A.P., İstanbula bu Belediye Başkanı üzerinde Koalisyon partileriyle bir görüş birliğine varacak mıdır? Varırsa, gerçekten mükemmel olur. Ama varmazsa, Arıbaşın teklifi gene fayda verecek, Koalisyon partilerine ışık tutacaktır.

nu- uzun tartışmalara yol açacaktı. Hele Çiftçi Borçlarının ertelenmesi tasarısının müzakeresinde seçmene gönderilecek selam dolayısıyla en azından 5 - 10 kişi konuşacaktı! İş uzayacak, bir çıkmaza girilecekti. Grup Başkan Vekilleri, Başkanı haklı buldular, önergeyi beraberce imzaladılar.

Ancak hesap, çarşıya uymadı. Önergeye imzasını koyan Esat Kemal Aybar, Sinmenin yanından çıkıp Grupuna gidince durumun değiştiğini, gördü. Y.T.P„ çiftçi borçları meselesinin bitirilmesini istiyordu.

Cevad Odyakmaza gelince, C.K. M.P. li Basın . Yayın Bakanı Ardıçoğlunun bir talebini reddedemedi Ardıçoğlu, Teşkilât Kanununun altı maddesi kaldığını söylüyor, bunun hemen çıkarılıvermesini rica ediyordu.

Hal böyle olunca, öncelik önergesinin oylanmasında Y.T.P. ve C. K.M.P. aleyhte oy kullandı. C.H.P. nin çoğunluğu ortaklarına iştirak edince A.P. yalnız kaldı ve diğer iki kanunun müzakerelerine devama karar verildi.

A.P. Grup Başkan Vekili AB Naili Erdem oylamanın sonunda iste bu yüzden, belki de ilk defa Koalisyon Koridoruna kendisini dar attı! Esat Kemali buldu ve:

"— Be kardeşim, sabahleyin imzanı koyduğun önergeye menfi oy vermek neden icap etti?. Bu yapılacak iş mi yani?" diye feryadı bastı. Aybar alı al, moru mor, bir şey söyliyememenin ıstırabı içinde A.P. li milletvekiline cevap vermeğe çalıştı. İş fazla uzamadı ama vodvil bitmemiş, tahminler hilâfına diğer iki kanun tasarısı çabucak geçmiş, mahalli seçimler dosyası açılmıştı.

Ortak Pazar

Sabreden derviş...

Pariste bir gece Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğlu, Konsorsiyum toplantısının en hararetli bir şifasında kulağına fısıldanan bir sözü müteakip denilebilir ki bütün yorgunluğunu unuttu ve yeniden büyük bir enerjiyle muhataplarına derdini anlatmaya koyuldu. Bu sırada saatler 00.03 veya 00.05 i gösteriyordu. Toplantıda Feyzioğluna verilen haber, Ortak Pazara kabul edilmemizle ilgili protokolün son hukuki rötuşlarının yapılıp tamamlandığı, Pazara alınmamızın son pürüzlerinin de ortadan kalktığına dairdi. Başbakan Yardımcısı haberi diğer arkadaşlarına da verdi. Türk Heyeti pek sevindi, pek neşelendi. Böylece ziyaretin, ticaret tarafı Türkiye için doğrusu ya ziyadesiyle kârlı oluyordu.

Avrupalı Türkiye

Ortak Pazarı sadece bir iktisadi teşekkül olarak görmek imham yoktur. Bu Pazarın iktisadi önemini hiç kimse inkâr edecek değildir. Türkiye, iktisaden de bunun dışında kalamazdı. Onun içki, üyeliğe kabul edilmemişi, bunu elverişli şartlarla sağlamamış çok faydalı olacaktır. Ancak, hâdisenin bir başka cephesi vardır ki, iktisadi tarafından bile önemlidir. Türkiye, Ortak Pazarın üyesi sıfatını kazanmakla bir defa daha Avrupalı olmuştur.

Bizim avrupalılığımız, Avrupaya ayak basmamızdan bu yana asırlar ve asırlar geçmiş bulunduğu halde, her sefirinde bir tartışma konusu olarak karşımıza çakmıştır. Bundan dolayı kızılabilir, söylenilebilir. Ancak bu, pek iptidai ve avrupalılığa hiç yaraşmayan bir davranış olur. Avrupalılık bir medeniyettir. Bir, toplum durumudur. Avrupa, bir kıta olduğu kadar bir camiadır da.. Onun kendime göre ölçüleri, anlayışı, seviyesi, usulleri ve zihniyeti vardır.. Bunlara tamamile intibak ettiğimizi, Avrupalı gibi düşünüp Avrupalı gibi çalıştığımızı söyleyebilir miyiz ki bini o camiadan dışarı atmak temayülleri belirdiğinde hırslanıyoruz ? Avrupalılık, avrupalı gibi giyinmek, Avrupa şehirlerine benzeyen şehirlerde yaşamak değildir. Su, bir ruh haletidir.

Ortak Pazar bize bunu kazandıracak bir imkândır. Zira o Pazar içinde, yasamak ve kalmak için bu gayreti göstermeğe mecbur bulunuyoruz.

Ortak Pazar, türk toplumuna doping yerime geçmek suretiyle asıl faydasını bir uzunca vadede gösterecektir. Bunu, hatırdan hiç çıkarmamalıyız.

Olayın üzerinden bir hafta geçtikten sonra Başbakan Yardımcısı Ankarada Basın mensuplarım bir araya topladı ve meseleyi enine boyuna izah etmek üzere, teknik adamlara söz verdi. Ortak Pazarla varılan anlaşmalar konusunda genç bir Genel Müdür, Kâmuran Gürün bilgi verdi. İşin başından beri Feyzioğluyla birlikte meselede tuzu bulunan Gürün durumu kısa, fakat özlü izah etti.

Türkiyenin Ortak Pazara kabulüyle bu konuda mühim ve aşılması gerçekten güç bir mania atlanılmıştı, Tam dört yıl sonra erişilen menzilin bundan sonraki kısmı bir nevi tatbikat bölümüdür. Ortak Pazar memleketleriyle yapılması mukarrer üç anlaşma. Pazara süratle intibakımızı sağlıyacak anlaşmalardır.

Anlaşmaların en önemlisi Ticaret Protokolüdür. Bu protokol Türkiyenin dört ana ihraç maddesine Pazar memleketleri tarafından özel gümrük tarifelerinin uygulanmasını Bağlıyacaktır. İncir, üzüm, fındık ve tütün için Pazara dahil olan memleketlerin tatbik edeceği gümrük tarifeleri protokolde dercedilmiştir. Bu tarifeler 5 yıl süre ile uygulanacaktır.

Anlaşmaya göre fındık ürünü, sadece % 2,5 gümrük resmine tâbi tutulacaktır.

Üzüm ve tütüne gelince, bu bir özellik taşımaktadır. İki ürünümüz Pazar devletleri arasında halen mevcut Pazariçi gümrük resmine tâbi tutulacaktır. Ancak bu gümrük 1967 yılında sıfıra. müncer kılınacaktır. Böylece tedrici bir inişle üzüm ve tütün dört yıl sonra Pazara dahil devletlerde gümrüksüz alınıp satılacaktır.

İncir ürünümüz üzerine varılan karar, biraz daha ağırdır. İncir, Pazariçi ve dışı gümrük tarifelerinin ortalaması alınarak gümrüklenecektir. Bu tarifeler beş yıl sonra tamamen kaldırılmış olacaktır.

Bu protokolün önemli noktalarından birisi de, üç yıl sonra temel ihraç maddelerimize tanılan kontenjanın arttırılabileceğidir.

Ortak Pazar devletleriyle imzalanması kararlaştırılan ikinci protokol "Ortaklık Protokolu"dur. Bu protokol oniki yıllık bir tatbikatı gerekli kılmaktadır. Bu yıl zarfında Türkiye ve Pazar Devletleri arasındaki gümrük duvarları tamamiyle sıfıra inmiş olacaktır. Ayrıca Pazar devletleri ve Türkiye arasında liberasyon kesin olarak tatbik edilecektir. Bu müddet sonunda Pazar dışında kalan devletlerle, Pazariçi devletlerin tatbik edeceği gümrük tarifelerini Türkiye de Pazardışı devletlere tatbike bağlıyacaktır.

Üçüncü protokole "Mali Protokol" ismi verilmektedir. Bu, Türkiyeye Pazar Devletleriyle aynı iktisadi şartlara erişebilmesini sağlamak amacıyla yapılacak yardımıdır. Yardımın miktarı 175 milyon dolardır ve 5 yıl içinde tamamlanacaktır. Ancak doların değerinin değişmesi -Türk parasına göre- halinde yardım miktarı ayarlanacaktır.

Protokollerin imzalanmasının gün meselesi olduğu gene Gürün tarafından açıklandı. Temmuz ayı ortasında bütün anlaşmalar tamamlanacak ve mesele kesin olarak halledilecektir.

Ankaradaki bu toplantıda görülecek şey muhakkak ki Başbakan Yardımcısının devamlı gülen yüzüydü. Feyzioğlunu son günlerde böylesine tatlı tebessüm ederken -denilebilir ki- gören olmamıştı.

C. H. P.

İki ileri, bir geri

CH.P. Genel Sekreteri Kemal Satır Çarşamba günü öğleden sonra Meclise biraz yorgun geldi. Kendisini koridorda bir koltuğa atıp iki nefes sigara içmeyi derliyordu ki,

Kemal Satır
Sıvanan kollar

Grup yöneticilerinden birisi yanına sokulup:

"— Oylama var beyefendi, içeri!" dedi.

Satır, sigarasını derin derin nefesledi. Kalkmağa hazırlanırken bir gazeteci Genel Sekretere yaklaştı ve:

"— Yarınki Parti Meclisinde neler görüşülecek acaba?" diye sordu. Genel Sekreter fırsatı ganimet bilip gazeteciye gerekli bilgiyi vermeğe başladı ve sözünü şu cümlelerle özetledi:

"— İki aydan beri birtakım önemli olaylar gelip geçmiştir. Bütün bunların muhasebesi yarın başlıyaoak toplantıda yapılacaktır. . Geniş bir rapor hazırladık. Teşkilatın meselelerinden, partinin en üst kademesine kadar herşeyi içine alıyor..."

Satır sonra dayanamadı ve oylamaya iştirak etmek üzere nefes nefese salona koştu.

C.H.P. Genel Sekreterinin gerçekten yorucu bir gün geçirdiği biliniyordu. Genel Merkezde, Merkez Yönetim Kurulunun bazı üyeleriyle Perşembe günü yapılacak toplantıya sunacakları raporun son rötuşlarını yapmışlar, üzerinde durulması gereken olayları bir kere daha gözden geçirmişlerdi.

Rapor iki büyük kısımdan müteşekkildir. Birinci kısan teşkilâtın

Hususiyetin icabı

Bilhassa İsmet İnönü, partisinden bahsederken der ki: "C.H.P. nin türk toplumu için bir özelliği vardır. Türk topluma, başka siyasi teşekküllerde mazur gördüğü kusurlardan hiç birini C.H.P. de mazur görmez. Aksine, bunları en büyük şiddetle tenkid eder. Onun İçin, parti olarak sorumluluğumuzu bilmemiz lazımdır."

C.H.P. Genel Sekreteri Kemal Satır da, daha bu haftanın içinde, teşkilatına gönderdiği ve mahalli seçimlerle ilgili tamiminde "Millette ümidini bağladığı C.H.P-" den bahsetmektedir.

Bu sözlerin bir övünme olduğu rın ileri sürmek mümkündür. Çok kimse, İnönü ile Satırın hamamda şarkı söylediklerini de belirtebilirler, Bu, bir görüş meselesidir. Görüş meselesi olmayan şudur: Eğer CHP. nin idarecileri partileri bak kında gerçekten böyle bir kanaate sahipseler, bunun icabını yapmakla mükelleftirler. "Milletin ümidini harladığı bir parti" de. milletin kaderini tehdit eden sergüzeştcilere yer olmamak gerekir. Bun. başta İnönü, partinin idarecileri söylemişlerdir. Ama, sergüzeştçi olarak Sergüzeştçiler Dâvasında isimleri geçenler hâlâ bu partinin safları içindedirler. Onların yatakları, hâlâ kendilerini C.H.P. de tutturabilmek için ona buna saldırmaktadırlar.

C.H.P. de işlerin nasıl yürüdüğünü bilenler için bu tiplerin parti saflarından mutlaka atılacakları malûmdur. Her şey, Kurultaydaki sözleri en parlak şekilde doğrulanan İsmet İnöniinün kesin karar verdiğini ve meseleyi Haysiyet Divanlarını; göndereceğini göstermektedir. CHP. Genel Başkanı o sırada bunları sergüzeştçilerle temas halinde olmakla suçladığında, bunlar ve yatakları gürültü patırdı etmişler, İnönüden vakitsiz açıklamalar istemişlerdi. Mamakta bildirilmiştir ki Avni Doğan, İsyan Karargâhından aldığı emir üzerine Meclise bir takrir vermiş ve başbakanın elindeki delillerin ne olduğunu öğrenmek istemiştir. Başbakan -bunca yıllık kurt- bu oyuna gelin de bildiklerini söyleseydi bunun İsyan Karargâhı için ne kar dar istifadeli olacağını anlamak için keskin zekâya ihtiyaç yoktur. Bunun yanında Mamakta bildirilen bir başka husus, Aydemir ile hempasının Kasım Gülekin mutemet adamı Kâmil Kırıkoğlu vasıtasıyla yeni parti kurma plânları yaptıklarıdır. Yeni parti kurmak hiç kimsenin kusur bulacağı bir davranış değildir. Aydemir ile hempası o yolu tutmalarının değil, silâh zoruyla pek parlak fikirlerini türk milletine zorla kabul ettirebilecekleri hayalinin hesabını vermektedirler. Ama kanunlar nazarında bir suç teşkil etmeyen parti kurma . plânına bir partinin kodamanları katılırlarsa, onlar hakkında Kanun bakımından değil, parti olarak bir şeyler yapmak lüzumu ortaya çıkar.

C.H.P. mazide tereddütlerinden dolayı çok hasar görmüş, beş yere çok zedelenmiştir. Umumi efkârın, haklı davalarda fazla beklemeyi sevmediği, "Gereği yapmak"tan çekinenleri kınadığı hatırlanırsa nasıl olsa tahakkuk edecek bir lüzumlu ameliyatı fazla savsaklamamanın fazileti kendiliğinden ortaya çıkar.

durumuyla ilgilidir. Teşkilât için edinilen bilgiler müsbettir; Partinin alt kademelerinde şimdiye kadar sü--e gelen çekişme nisbeten azalmıştır. Teşkilâtta "Kasımcı" tâbir edilen grup, çoğunluğun arasında erimiş, partiyi şahsa tercih etmişlerdir. Ayrıca teşkilâtın istekleri son aylarda yerine getirilmektedir. Bütün bunun yanında tütün mübayaasından ve mahsulün iyi olmasından alt kademede bulunanların memnuniyeti fazladır.

Raporun ikinci kısmı politik olaylarla ilgilidir ve oldukça geniş yer tutmakta, derin incelemeler sonunda meydana getirilmiş bulunmaktadır. Bu meselelerin başında C H P. içindeki sivri uçların tasfiyesi konusu gelmektedir.

Zaman ve zemin..

Sivri uçlar lâfı altında yaban isimlerin Parti- Meclisinde sık- sık geçeceği bilinmektedir. Topun ağzında olanlar Avni "Doğan ve Kasım Gülektir. Göle, Doğan, Erim ve Gülekin. de meşhur "Dörtler olarak C.H.P. den tamamen ihraç edilmeleriyle ilgili birtartışmanın Parti Meclisinin hiç değilse bir gününü alacağı muhakkaktır.

Durumun böyle olduğu ve söylentinin ayyuka çıktığı Çarşamba günü Meclis koridorlarının en cevval adamı Turgut Göle oldu. Göle C.H.P. içinden ayrılmayı, hele bu çeşit bir vedayı bir türlü kabullenemiyordu. Bunun için do fazla adamla teması ve onlara yaklaşmayı uygun buldu. Son günlerde Gölenin yaptığı kur, bazı dikkatli gözlerden kaçmadı. Nitekim bu politikacı için "Canim, ne de olsa şu kadar hizmeti geçmiştir" havası yayıldı. Bir grup, Gölenin Dörtlerin içinden çekilip alınacağını, esasen tabının buna imkân verdiğini söyledi.

Meseleye bir başka noktadan bakanlar oldu. Mahallî Seçimlerin yapılmasına karar verildiği şu günlerde parti içindeki bir operasyon ne dereceye kadar doğru olurdu? Düşünce, dört politikacının Kurultay arafesinde muvakkat ihracı ile sonuçlanan olayın başlangıcındaki dü;ünc3-nin aynıdır ve bir taktiktir. Zira o hâdise göstermiştir ki, parti operasyondan sadece fayda görmüştür. Bir kısım C.H.P. li İnönünün bunu bu sefer yapmayacağını. iddia etti. Ancak bazıları, meselâ Lebit Yurdoğlu daha müteyakkız konuştular:

"— İnönünü neyi, ne zaman yapmaya karar verdiği kolay anlaşılmaz. Bidayette yanlışmış gibi, zamansızmış gibi görülen isteri bir çırpıda kesip atıyor. Sonradan zamanlı ve isabetli olduğunu anlıyor ve sizin' yanlış yargıya vardığınızı kendi kendinize itiraf ediyorsunuz.."

Kurultayın tehiri..

Parti Meclislinin kısaca üzerinde duracağı bir mesele de Kurultayın tehir edilmesidir. Bunun üzerinde gerçekten kısa duralacaktır. Zira Başkentte Sıkı Yönetim daha iki ay devam edecektir. İstanbulda da Sıkı Yönetim mevcuttur. Kurultay bu bakımdan ister istemez geriye atılacaktır. Kaldı ki Sıkı Yönetimin kalkması bahis, konusu olsa bile, Parti üst kademesi Kurultayın geriye atılması zaruretine. inanmıştır. Zira teşkilâtla yapılan temas sonunda ilçe, bucak ve il kongrelerinin yapılması aşağı, yukarı imkânsız, gibidir. Bu yıl mahsul son derece boldur. Mevsim harman mevsimidir. Teşkilât boğaz derdine - düşmüştür: Bu önemli mahzur kongrelere delege getirebilme imkânını ortadan kaldırmıştır Ancak Ağustos ayının sonlarına doğru ilçe ve il kongrelerine başlanabilecektir. Bu yönden düşünülerek çok daha evvelden. Kurultayın Ekim ortalarına veya sonlarına doğru yapılması karar altına alınmıştır.

İl Başkanları, toplantısı..

Bu yoğun işlerin arasında C.H.P. yönelticileri İl Başkanlarını bir araya toplamakta fayda buldular. Genel Sekreter Satır bir bildiriyle İl Başkanlarını bir toplantıya çağırdı. Toplantının ana fikri mahallî seçimlere hazırlıktır. C.H.P. mahallî seçimlerden yenik çıkmak istememektedir.

İl Başkanlarıyla yapılacak toplantıda çalışmalar organize edilecektir.

Perşembe günü toplanan Parti Meclisline Senato ve Meclis Grup Yönetim. Kurulları da davet edildi. İki Yönetim Kurulunun çağırılmasından? değişiklik, yeni Bakanlıkların maların düzenlenmesiydi. Ayrıca Hükümette yapılacak -şekil bakımından- değişiklik yeni Bakanlıkların ve Bakan Yardımcılarının ihdası konusunda Parti Meclisi bir karara varacak, bu konuda müzakere açılacaktır.

Perşembe sabahı Parti Meclisi bu hava içinde toplandı.

Nihat Erim ve Burhan Belge elele !
Her devrin ideal-arkadaşları!

İsyan

Olaylar zinciri

Mamaktaki Muhabere Okulunda kurulu bulunan Ankara 1 numaralı Sıkı Yönetim Mahkemesinde Çarşamba günü de tanık dinlenilmesine devam edildi. 20-21 Mayıs gecesi 2. Zırhlı Tugayda nöbetçi bulunan Binbaşı Hayri Süral tanık olarak dinlendi. Sonra günün ilginç tanığı Genel Kurmay İkinci Başkanı Korgeneral Memduh Tagmaç dinlenildi. Tagmaç 20-21 Mayıs hareketinin başlaması üzerine Genel Kurmay Başkanlığına gidip gerekli tedbirleri aldığını söyledikten sonra o gece karşılaştığı Harpokulu öğrencilerinin durumunu anlattı. Bu arada da İsyancıların bu hareketten evvel de 31 Mayısda bir başka harekete kalkıştıklarını fakat bunun zamanında alınan tedbirlerle önlendiğini ifade etti. O sırada salonda derin bir sessizlik oldu. Bir kaç saniye sonra da sanık avukatlarından birinin söz istediği görüldü. Sanık avukatı 31 Mart gecesi hakkında tanığın bilgisi olduğuna göre son isyan hareketi hakkında da bilgisi olup olmadığını sordu. Korgeneral Tagmaç buna son derece sakin bir şekilde cevap vererek;

"— 31 Martta haber almış ve bunu önlemiştik. Daha sonraki günler nu önlemiştik. Daha sonraki günlerde de kıtalarımız müteyakkızdı. Hiç bir tedbirin olaylara mani olamadığını unutmamak lâzım" dedi. Bu sırada 20-21 Mayıs sanıklarının 1 numaralı adamı bir sual sorulmasını istedi. Aydemirin suali, 31 Martı hazırlayanlar ve kendileri hakkında.. Genel Kurmayca ve Hükümetçe ne. yapıldığına, Hükümete dununun bildirilip bildirilmediğine dairdi. Tağmaç bu suale de cevap verdi. Genel Kurmayın vazifesi içde ve dışta güvenliği sağlamaktı. Olayların müsebbipleri hakkında gerekli işlemler ilgili mercilerce yapılırdı.

Tagmaç sözlerini şöyle bağladı:

"— 31 Marttan bütün devlet erkânı haberdar edilmiştir. Esasen Başbakan dahil diğer bütün devlet erkânının bundan haberi vardı."

Tağmacın dinlenilmesinden sonra 2. Zırhlı Tugaydan Onbaşı Bayram Bayraktar ve diğer tanıkların dinlenilmesine devam edildi.

Öğleden sonra tos Emekli Albay Fuat Uluç dinlenildi. Uluç ise meseleye bir başka noktadan girdi ve Alpaslan Türkeşin isyan hareketini kendi vasıtasıyla Hasan Dinçer ve dolayısıyla hükümete bildirdiğini ifade etti. Türkeş de söz alarak Ulu-un sözlerini doğruladı. Vakit hayli geciktiğinden duruşmaya ertesi gün devam edilmek üzere ara verildi. Bu sırada da Savcının talebiyle Avni Doğan, Kenan Esengil, Celâl Sungur ve Mucip Ataklının da dinlenilmesine karar alındı.

Bu satırların yazıldığı sıralarda ise, tanıklardan Avni Doğan ve Kenan Esengil dinlenmiştir. Tanık dinlenilmesine devam edilecektir.

Alışılmamış usuller

İnönü çivilemesini yapıyor
Soğuk su serinletir

Ne tatlı, değil mi? 19 yaşında bir Başbakan, yanına eşini alda, hafta tatilinde parasını cebinden ödediği biletlerle trene bindi, İstanbula, oğlunun evine gitti. Orada çocuklarıyla, torunlarıyla birlikte denize girdi, güneşlendi, dinlendi. Hafta tatilinin bittiği gün yeniden trende y rini aldı ve pazartesi sabahı Başkentteki işinin basında oldu.

Henüz bu çeşit "tatil yapma"lara alışık olmadığımız için ve Başbakan uzunca bir süredir ilk defa İstanbula gittiğinden Ankarada ve Bostancıda kendisini uğurlayanlar oldu, karşılayanlar olda. Ama onlar da, hiç şüphe yok, seyahatin tamamile hususi bulunduğunu ve hafta tatiline isabet ettiğini görerek bundan vazgeçeceklerdir. Başbakan da böylece, her basit vatandaş gibi, kimsenin dikkatini çekmeden, kimseye rahatsızlık vermeden gidecektir, gelecektir.

Alışık olmamak, başka bir mahzur daha taşımaktadır. Bir takım kimseler, tatil gününde Başbakanı rahatsız etmeği akıllılık saymaktadırlar. İllâ kendisini göreceklerdir, bazı şeyleri p cumartesi veya pazar günü anlatacaklardır! Halbuki Başbakan, eğer biriyle görüşmek istiyorsa, kendisini çağırır, konuşur. Bu, bizde tatil ve dinlenme mefhumunun bulunmadığının en parlak delilidir. İngilterede bir Başbakan cuma günü öğle vaktinden pazartesi günü öğle vaktine kadar adeta mukaddestir: Rahatsız edilmez! Zaten, doğrusu istenilirse, Başbakan da kendisini rahatsız ettirmez. Nitekim İnönü de, hiç bir ziyaret kabul etmeyeceğini, hiç bir politik demeç vermeyeceğini,hiç bir politika davranışında bulunmayacağım, sadece denize çivileme dalıp, dinleneceğini peşinen söylemiştir.

Devlet adamlarımızın alışmak ve başkalarını alıştırmak zorunda oldukları usuller böyle usullerdir. Haftada herkes gibi dinlenen 79 yaşında bir Başbakan sadece saygı ve sevgi toplar. Böyle seyahatlere "vazife seyahati" etiketi vurmaya çalışmaktır ki insanı gülünç, hatta kepaze eder.

Zira bu milletin "kül yutan" bir millet olduğu hesabına politikalarını dayayanlar, en sonda, hep, aldananın kendilerinden ibaret bulunduğunu şaşırarak görmüşlerdir.

idare

Giderilemeyen huzursuzluk

Geçen haftanın sonunda bir akşam üstü Bayındırlık Bakanlığının müsteşarlık makamında bir toplantı yapıldı. Bir süredenberi birbirini kovalayan bu toplantıların amacı, Bakanlık camiasında ve diğer yatırım yapan daire ve müesseselerin bünyesindeki teknik personelin gündeliklerine yapılacak zam konusunun bir sonuca bağlanmasıydı. Ancak geçen Cuma akşamı yapılan bu toplantının diğerlerinden farkı vardı. Bu öncekilerinin bir tepkisini açığa vurmak amacıyla Bakanlık teşkilâtında mur "temsilcileri" lüzumundan fazla aşağıdan aldılar, gerçek durumu ve realiteleri iyi açıklayamadılar. Bu yüzden beklenen etki sağlanamadı. Oysa ki durum müsteşar yardımcısına aksettirildiğinden bile çok daha gergin, hattâ eninde sonunda Beş Yıllık Kalkınma Plânının adamakıllı aksamasına sebep olabilecek kadar naziktir...'

Bayındırlık Bakanlığı
Ucuz etin yahnisi

çalışan mühendis ve mimarların temsilcilerinin talebi üzerine müsteşar muavini Serbülent Bingöl tarafından tertiplenmişti.

Toplantıda özellikle Bakanlar Kurulu tarafından Mayıs ayı başlarında kararlaştırılan, ancak Resmî Gazetede yayınlanması için 22 Mayısa kadar beklenilmesi gereken, Teknik Personel gündelikleri hakkındaki eski kararnameyi değiştiren yeni kararnamenin uygulanma şekli üzerinde tartışıldı. Görüşmenin pek verimli ve yararlı olduğu söylenemez-. Çünkü Serbülent Bingöl yüksek perdeden konuştu, fikirlerinde ısrar etti. Üstelik, toplantıya katılan hepsi me-

Aslında herşey yayınlanmış olan Kararnamenin bir türlü uygulanmamasından ileri gelmektedir. Son mad desinde açıkça "bu kararname yayınlandığı tarihte yürürlüğe girer" denilmekteyse de yayınlandığı sıralarda ilgili bakanlık ve teşekküllerdeki idareci makamlar ve personel servisleri rehavet uykusundan henüz uyanmamış oldukları için hiçbir daire teknik personelini kararname yayınlanır yayınlanmaz yeni duruma intibak ettirecek imkâna sahip bulunmuyordu. İkinci sebep bazı çevrelerin -bunlar daha çok Bayındırlık Bakanlığı camiası içinde toplanmışlardır- Kararnamenin bir ortaokul öğrencisinin anlayabileceği basitlik" te yazılmış olan maddelerine asıl amaçla ilişiği bulunmayan bir takım anlamlar atfederek kendiliklerinden keyfi değişiklikler yapma arzularıdır.

Sebep ne olursa olsun tam üç yıldanberi beklenen, fakat bir türlü gerçekleşmeyen "zam"lan alamayanların, kendilerini hergün yükselen piyasa şartlarına uydurabilmek üzere, çektikleri sıkıntının artık son kertesine erişmiş oluşu gerginliği çok arttırmıştır. Diğer taraftan Bayındırlık Bakanlığına son yıllarda arız olan ve ücretlerin -bordrolara "idareci makamlar" işgal eden kodamanların da konulması, buna Sayıştayın her defasında itiraz etmesi, buna rağmen bu kişilerin büyük kütlenin "sürükleyici gücünden" faydalanabilmek amacıyla kendilerini genel bordroya katmaları için maaş mutemetlerine baskı yapmakta devam etmeleri yüzünden- her ayın son günü değil, ancak bir sonraki ayın ortalarında ödenmesi memnuniyetsizliği azamisine eriştirmiştir.

Nitekim Haziran ayının başında ödenmesi gereken gündelik bordroları yine ayın üçüne kadar ödenmeyince dördüncü gün Yapı ve İmar İşlerindeki mühendis ve mimarlar işlerini sessizce bırakarak daireyi terkettiler. Bu bir "grev" sayılmağa çalışıldı. Araştırmalar ve soruşturmalar yapıldı, ama ortaya şaşılacak bir gerçek çıktı: Teknik elemanlar kimsenin teşvikiyle değil, sırf kendiliklerinden işe gelmemişlerdi. Hafta içinde ısrarla dolaşan söylentilere göre, son çıkan kararname yukarıda belirttiğimiz gibi, "hükmü karakuşiler" ile uygulanmağa kalkışılacak olursa bu kez bakanlık camiasındaki binlerce' teknik elemanın bu şekildieki pasif hareketlerle yetinmeyeceğinle, bunlardan birçoğunun başka bakanlıklardaki veya özel sektördeki boşlukları doldurmak üzere görevlerinden toptan ayrılacaklarına muhakkak nazarıyla bakılmaktadır.

Aksayan yönler

İşin neresi aksamaktadır? Bu sorunun tam karşılığını verebilmek i-

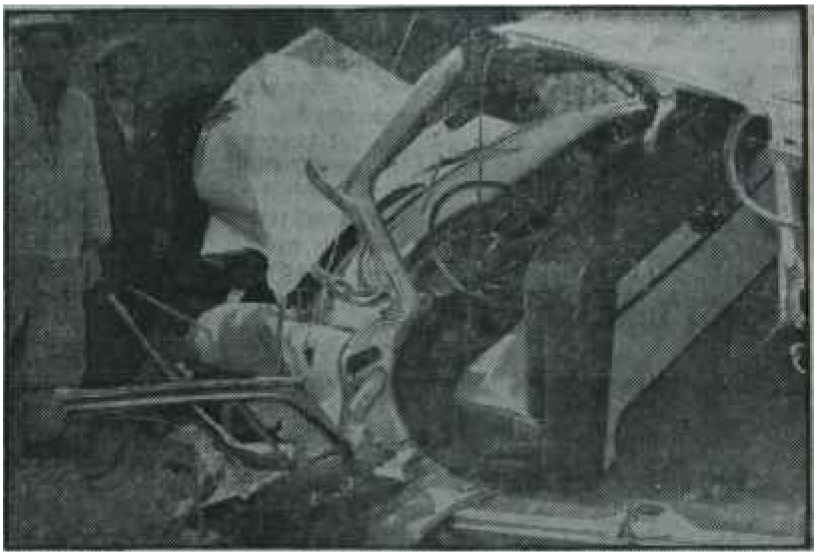
cin Bakanlar Kuruluna incelenmek üzere sevkedilmiş olan Kararname taslağının ilk şekline, bir göz atmak gerekir, O tasarı Bakanlar Kurulunda tam bir kuşa çevrilmiş, özellikle buna ekli cetveldeki gündelik sınırları Maliye Bakanı tarafından yüksek bulunarak adamakıllı "kırpılmıştı". Oysa ki Beş Yıllık Plânın uygulanması herşeyden -hatta paradan bile- önce yeter sayıda ve kalitede teknik elemanın Devlet teşkilâtı kadrolarında görev almasıyla kabil olacaktır (Bak: AKİS Sayı: 463). Gerçekte ise, özellikle Anadolunun çeşitli yerlerinde Plân gereğince yürütülmesi gereken inşaatları kontrol etmek üzere gönderilecek teknik eleman bulabilmek, eldeki ücret sistemi yüzünden, imkânsızlaşmaktadır. Bu basit gerçeği idrak edemeyenlerin çoğunlukta bulunduğu komisyonlarda kararname tasarısı nasıl kuşa çevrildiyse şimdi de Devlet teşkilâtını eldeki hayrattan da mahrum etmek sonucunu doğuracak bazı teşebbüslere girişilmiş, ancak aynı idraki az kişiler bunun -yani Resmî Gazetede yayınlanmış bir kararnameyi yorumlama yetkisinin- sorumluluğunu kendi üzerlerine almaktan çekindikleri için konuyu bir kez de Başbakanlığa sunmağı. uygun görmüşlerdir.

Bu amaçla Kararnamenin uygulanma şekli hakkındaki bir yorum yazılı olarak geçen Cuma sabahı Başbakanlığa geldi. Şimdi Türkiyede bütün teknik elemanlar tecrübeli devlet adamının Plânın yürürlüğünü ve akıbetini tayin edecek kararını merakla beklemektedirler. Bu kararın sonucunda tam beş yıldanberi teknik 'personel arasında yaratılmış olan eski huzursuzluklar yine eskisi gibi sürüp gidecek, dairelerden iktisadi devlet teşekküllerine ve oradan da serbest piyasaya teknik eleman akını devam edecek midir? Yoksa mesele hiç değilse bu Plân süresi için çözümlenmiş olacak mıdır?

Trafik

Kazalar ve ötesi

Cumartesiyi pazara bağlayan gece saat 1.30'dan sonra Tarabyada belki de haftanın en elim hâdisesi cereyan etti. Hızır Güler adında bir şahıs, Tarabyanın karanlık sularından çıkarılan sevgili eşi ve kızının cesetlerini insanüstü bir gayretle seyrediyordu. Talihsiz Hızır Güler, kendini kaybetmiş bir vasiyette,Boğazın karanlık derin sularında can veren eşi ve kızının peşinden Baltalimanı hastahanesine kadar gitti ve sabaha kadar, kaybettiği iki sevgili varlığının yanından ayrılmadı, O gece yanıp kavrulan sadece Güler ailesi değildi. Denize uçan otomobilin sahibi Fuat Gürsan ve kardeşi Türkân Gürsan da, otomobilde bulunan Gülsen Güler ve. Fahriye Güler gibi Boğaziçinin karanlık sularında canlarım vererek geride yakınlarını acı içinde bıraktılar.

Korkunç bir trafik kazası
Bile bile ölüme gidenler

Cumartesini pazara bağlıyan gece Tarabyada cereyan eden hadise İstanbulda sık sık rastlanan olaylardan bir tanesidir. Tarabya yokuşundan inen bir otomobil virajı alamıyarak denize uçmuş ve içindekiler boğularak ölmüşlerdi. Boğaza uçan, devrilen, çarpışan otomobiller ve bu kazalar neticesinde bir, iki veya daha fazla insanın ölmesi İstanbul hayatında sık sık rastlanın olaylardandır. Gazetelerde büyük puntolarla yer atan trafik kazaları, bir çok aile ocağını söndürmüş, bir çoğunu derin acılar içinde bırakarak neşesini keyfini kaçırmıştır. Gün geçmez ki bir İstanbullu bir yakınının veya onun akrabasının trafik- kazasında kurban gittiğini duymasın. Bundan bir iki ay önce annelerini ve kardeşlerini kaybeden Kazovo fabrikaları sahipleri Somuncu ailesi, esini kaybeden İzzet Şefizade hâlâ derin acılar içindedirler.

Artık, bir facia haline gelen trafik kazalarının sebepleri iki grupta toplanmaktadır. Bunlardan bir tanesi trafik düzenini kuracak, kaza olmaması için tedbir alacak,, murakabe edecek trafik görevlileridir. Diğeri ise bizzat fertler, yani. otomobili kullanan şoför, yaya veya kazanın oluşuna şu veya bu dikkatsizlik ve tedbirsizlikle tesir eden kimselerdir.

Trafik her şeyden önce özel ihtisas gerektiren ilmî bir konudur. Avrupa ve Amerikada trafik meselesini halletmek kazaları önlemek için uzmanlar yetiştirilmekte; geniş bir personel kadrosu kurularak bu iş rasyonel bir şekilde organize edilmektedir: Trafik kazalarının önlenmesi için Hükümetin görevlendirdiği şahısların aldığı tedbirler, vasıtaların geliş ve gidişlerini kaza olmıyacak şekilde tanzim etmek, yollara muhtemel tehlikeler için ihbar levhaları koymak ve bunların' en üstünde amansız bir murakabe esasına dayanmaktadır. Amerika ve Avrupada trafik kontrol ekipleri vasıtaların peşini hiç bırakmamakta, sürat yapan, nizamlara uymayan araba sürücüleri, için hiç bir müsamaha tanımamaktadır.

Dertli şehir: İstanbul

Türkiye ve bilhassa trafik kazalarının en çok olduğu İstanbulda trafik işlerini-yürüten, düzeni ve murakabeyi yapan Emniyet Müdürlüğüne

bağlı Trafik Müdürlüğü son derece yetersiz bir kadro ile çalışmaktadır. İstanbulda halen, hergün hareket halinde 68 bin vasıta vardır. Buna mukabil bu 68 bin vasıtanın kontrolünü yapacak, düzenini temin edecek Trafik Müdürlüğü kadrosunda 800 trafik görevlisi tanınmaktadır. Trafik Müdürlüsünün «Bilideki vasıtalar ise son derece kifayetsizdir. Bir yetersiz kadrolu ve araçlı Trafik Müdürlüğü tabu ki murakabede hiç bir saman muvaffak olamamaktadır. İstanbuldaki araba sürücüleri alabildiğine bir başı boşluk içindedirler. Hemen her gün ve her yerde, her sokakta, her caddede trafik . nizamları ihlâl edilmekte ve fazla sürat yapılmaktadır. Bu yüzden da trafik kazalarının önü alınamamaktadır. Hele geceleri Trafik Müdürlüğü eleman yokluğundan hiç kontrol yaptırmamaktadır. Bu yüzden şoför ehliyeti olmadan araba kullanan, fazla alkol alan ve kanaya sebebiyet verenlere hemen her zaman rastlanmaktadır. Şehir içinin âzami 250 trafik görevlisi tarafından murakabesi yapılırken şehirler arası yollar tamamen murakabeden yoksundurlar. Bu yüzden de kasaların büyük bir kısmı şehirler arası yollarda, bilhassa Ankara asfaltı ile Londra asfaltında olmaktadır. 1963 yılının ilk dört ayında Londra asfaltında 40, Ankara asfaltında ise 26 kaza olmuştur. Şehir içinde ise Beşiktaş - Yıldız asfaltında 9, Leventte 6, Barbaros caddesinde 6, Çırağan caddesinde 6, Fatih Vatan caddesinde 11, Millet caddesinde 11. Fevzi Paşa caddesinde 10, Beyoğlu İstiklâl caddesinde 7, Fındıklı caddesinde 3, Refik Saydam caddesinde 4, Tersane caddesinde 3, Hasköyde 8, Eminönü Sahil Yolu ve Boğaz Sahil Yolunda. 22, Kadıköy Bağdat caddesinde 14, Söğütlüçesmede 5, Haydarpaşa Köprüsüde 8, Göztepede 8, Cevizlide 4, Sendikte 8 trafik kazası olmuştur. Bu rakamlardan da anlaşılacağı veçhile İstanbulda kazaların ekserisi şehirler arası yolların başlangıcında ve geniş yollarda olmaktadır.

Londra ve Ankara asfaltı gibi şehirlerarası yollarda olan kazalara ise daha ziyade kamyonlar ve otobüsler sebebiyet vermektedir. Bilhassa herhangi bir ama yüzünden hiç bir işaret konulmadan yolun kenarına bırakılan kamyonlar, bu yıl cereyan eden bir çok kazanın sebebini teşkil etmiştir. Gece yol kenarına işaretsiz bırakılan kamyonu arkadan gelen araba farkedememekte ve süratle altına girmektedir. Bu tip kazalardan da kurtulan pek az olmaktadır. Avrupa yollarında yapılan murakabelerde en çok dikkat edilen husus yol kenarına bırakılan vasıtaların işaretlendirilmesidir. Bu vasıtaların yüzlerce metre uzaktan farkedilebilmesi için etrafına kırmızı ışık konmaya mecbur tutulmuş ve kasaların önüne geçilmiştir. Bizdeki mesuliyetsiz ve dikkatsiz şoförler değil kırmızı ışık, beyaz taş bile koymaya üşendiklerinden binlerce trafik kazasına sebebiyet vermektedirler.

Trafik kazalarının önüne geçilmesi, hiç değilse asgari hadde indirilmesi için Hükümetin trafik meselesine önemle eğilmesi gerekmektedir. Yeteri kadar tahsisatın trafik işlerinden sorumlu dairelere verilmesi, kalifiye personel ve vasıtanın temini zaruridir. Bilhassa İstanbul ve Edime arasındaki Londra asfaltı 1-le İstanbul - Ankara asfaltı üzerinde özel ekiplerin vazifelendirilmesi gerekmektedir. Bu özel ekipler iki mühim asfaltın trafiğinden mesul tutulmalı ve gece gündüz gidip gelen trafik arabaları vasıtalarla trafik nizamlarına uyup uymadıklarını durmadan kontrol etmelidirler. Trafik kazalarının çok olması, turizm dâvamıza da sekte vermektedir. Arabasiyle gezmeye çıkan turistler Türkiyedeki kazalardan korkarak memleketimize uğramamaktadırlar.

Bir diğer husus da şoför ehliyetleri için yapılan imtihanlardır. Bu imtihanlarda şoför olmak istiyenlerden, dar direkler arasından geçirtilerek cambazlık yapması istenmekte ve yol tecrübesi hiç aranmamaktadır. Halbuki Avrupa ve Atnerikade esas olan şoför olmak istiyenin yolda, trafiğin, kesif ve tehlikeli olduğu yerlerdeki davranışıdır. Bu yerlerde yapılan imtihanlarda şoför adaylan eğer serinkanlı ve kuvvetli direksiyonları olduğunu ispat ederlerse ehliyet alabilmektedirler. Kulağını tersinden gösteren zihniyet bizde şoför olabilmek için sirk cambazlarının maharetini istemekte, buna mukabil de yol tecrübesine hiç önem vermemektedir. Trafik imtihanlarının da yeniden ele alınarak bir düzene sokulması ve bütün vilâyetlerde tek tip imtihan usulünün uygulanması gerekmektedir. Bu, muhakkak ki kazaların azalmasında önemli bir rol oynayacaktır.

B A S I N

ilânlar

İki çift tarafsız göz

Resmi ilânlar yabancı müşahitler için Türk Basınının en hayret verici ve anlaşılmaz cephesidir. Diğer hiç bir memlekette buna benzer bir sistem bulmak mümkün değildir. Büyük şehirlerde Resmi ilân tevziinin açık sonucu: Gelişmeyen ve münderecatına tatminkâr bir seviyeye eriştiremeyen çok sayıda günlük gazetenin mevcudiyetidir. Resmi ilânların, bu gazetelerin sahiplerine gelir sağlamaktan başka hiç bir fonksiyonları yoktur.

Pollak - Reverdin

Bu hafta Türk Basınında, Hükümetin daveti üzerine -Zürihteki meşhur Milletlerarası Basın Enstitüsü tarafından memleketimize gönderilen ve basınımızın meselelerini hayret uyandıracak bir vukufla, ehliyetle inceleyen iki mütehassısın, Oscar Pollak ile Olivier Reverdin'in Türk Basını Hakkında Raporu başlıca konuyu teşkil etti. Ciddi Milliyet banun tam metnini yayınlamaya başladı. Anormal kaynaklardan geçindikleri için bu kaynaklar kurutulduğu an ortadan silinecek bir takım varakparelerde ise, canhıraş feryatlar koparıldı. Feryatlar, varakparelerin seviyesiyle mütenasip oldu: Küfürbazlar küfür ettiler, demagoglar demagoji yaptılar. Raporun şu cümlesi, heyecanın sebebi hakkında fikir verebilir: "Resmî kaynakların ifadesince 1962'de devletin Resmi İlân masrafı 16 milyonu İstanbul (8,3), Ankara (5,9) ve İzmir (1,8) de tevzi edilmek üzere cem'an 25 milyon lirayı bulmuştur!"

Bir tek senede, 25 milyon lira! Böyle, bir Yağma Hasanın Böreğinin masadan kaldırılmak üzere oluşu karsısında, havadan konulan matbaalarda Resmi İlânla çıkartılıp öyle beslenilen gazetelerin sahiplerinin çılgına dönmemesi elbette ki imkânsızdır. Oscar Pollak ile Olivier Reverdin'in tavsiyesi, bu görülmemiş usulün derhal kaldırılması, fakat bundan bir karışıklık doğacağı için devletin üç ilâ beş senelik bir intikal devri boyunca gazetelere ait barı mükellefiyetleri kendi üzerine almasıdır. Bu mükellefiyetler sosyal alandaki mükellefiyetlerdir ve fikir işçilerinin haklarının alâkadar etmektedir. Türk Basını normal düzene kavuştuğunda, devletin bu sahadaki olağanüstü müdahalesi de sona erecek ve ondan sonra batili sistem, kendi başına yürüyecektir.

Mütehassısların raporu, Basın Yayın ve Turizm Bakanlığında bu haftanın başında tercüme edilip, alâkalılara dağıtıldı. Raporu okuyan herkes, iki çift tarafsız gözün gördüklerinden ve bu gözlerin sahiplerinin yaptıkları tavsiyelerden mutlaka faydalanılması gerektiği noktasında- ittifak etti. Pollak - Reverdin çifti her şeyi o kadar güzel anlamış, öyle aklı basında tedbirler söylemiştir; ki tavsiyeleri bizim mevzuatımıza uydurmaktan başka yapacak iş kalmamıştır.

Hükümetin temayülü de zaten bu istikamettedir.

Kalitesizlik

Mütehassıslar, Türkiyede çok iyi bazı gazetecilerin bulunmasına rağmen Türk Basınının kendi üzerine düşen görevi yapacak seviyede olmadığını görmüşlerdir. Bunun sebebi, lüzumundan çok fazla gazetenin bulunmasıdır. Yüzde 60'ı okuma yazma bilmeyen 30 milyon nüfuslu Türkiyede 400 günlük gazete vardır. Halbuki bunların tiraj yekûnu 1 . 5 milyon kadardır.

Mütehassısların verdikleri rakam, eğer bir iki nokta, daha da aydınlatırsa büsbütün- önem kazanacaktır. Bu 1 , 5 milyonluk umum tirajın aşağı yukarı 1 milyonu sadece, beş İstanbul gazetesi tarafından sağlanmaktadır: Hürriyet, Milliyet, Akşam, Tercüman ve Cumhuriyet. Onların haricinde kalan gazeteler için vasati tiraj binbeşyüzün altındadır! Pollak - Reverdin çifti bu bollukta kalitesizliğin sebebini görmüşlerdir. Mütehassıslara göre "Türkiyedeki gazetelerin bazılarının mevcudiyeti sunidir, hattâ Resmi İlân sistemi dolayısıyla parazittirler. Bu gazetelerin ortadan kalkması kayıp teşkil etmeyecektir. Hattâ büyük merkezlerde gazete sayısının azalması, Basının kuvvetlenmesine yol açacaktır."

Gazete bolluğu bir gazete sahibi ve fikir işçisi enflâsyonu ortaya cıkarmış, bunların kendi aralarındaki mücadele seviyeyi inanılmaz derecede düşürmüştür.

Nureddin Ardıçoğlu
Salvoya hazır

Kanunlar karşısında

Mütehassıslar, bugün Türkiyede hür bir basının bulunduğunu hiç kimsenin inkâr edemeyeceği kanaatini edinmişlerdir. Serbestlik, bir çok başka memleketin gıpta edeceği derecededir. Ancak, üç nokta dikkati çekmektedir:

Şahsi haysiyet ve şerefler katiyen konulmamaktadır. Haydi, resmi makam sahiplerinin hususi hayatının teşhiri ve tenkidi makbul görülsün. Ama hiç bir sıfatı olmayan kimselerin aile mahremiyetleri fütursuzca ortaya dökülmekte, çeşitli dedikodular, imalar, iftiralar serbestçe yapıl" maktadır. Bunlarla alâkalı olarak açılan tazminat dâvalarında gülünç cezalar yıllar ve yıllar sonra verilmektedir.

141. ve 142. Maddeler cezalandır olması gereken suçları cezalandırmaktadır. Fakat bunlar iyi tarif edilmediğinden dolayı en masum yazalar takibata uğrayabilmektedir. Mütehassıslar şöyle demektedirler: "Hiç kimse her çeşit propagandanın başıboş bırakılmasını istememektedir. Ancak, objektif bir kıstasın mevcut olmaması neticesinde gazeteler neyin meşru, neyin gayrimeşru olduğunu anlamakta zorluk çekebilir."

Tedbirler Kanunu bir siyasi zaruret olabilir. Ancak, kanun olarak basın hürriyetini kayıtlamakta, çok şiddetli cezalar koymaktadır. O kadar ki, Hükümet bile bunu tatbik ettirtmemekte ve bir gözdağı vasıtası olarak muhafaza etmektedir. Zaten bir

husus mütehassısların gözüne çarpmıştır: "Basın suçları konusunda Türk Ceza Kanunu öyle ağır cezalar derpiş etmiştir ki kanunun bu sertliğini zaman zaman aflarla yumuşatmak icap etmektedir!"

İptidai teknik

Mütehassıslar, gazetelerin kendi tesislerini yenilemekteki âcizlerini hayretle müşahede etmişler ve bir çok gazetenin son derecede iptidai vasıtalarla hazırlanıp basıldığını gör müşlerdir. Bu, Basının kalitesinin büsbütün düşmesine yol açmaktadır. Tesislerin mutlaka yenilenmesine lüzum vardır.

Bunun yapılmamasında da, bol gazete bulunmasının ve Resmi ilânların bir haraç teşkil etmesinin rolü büyüktür. Gazete sahibi, nasıl olsa 25 Milyon liralık Yağma Hasanın Böreğinden kendisine ayda 50 - 60 bin liranın düşeceğini bildiği için bunu işine değil, keyfine yatırmaktadır. Gerçekten de, bugün en hırslı feryatları koparanların altında Mercedes otomobiller, çifter çifter evler vardır, fakat matbaaları yangın yeri gibidir. Bunlar, Resmî İlânları devletin kendilerine haracı gibi kullanmaktadırlar.

Mütehassıslar bu halin önlenmesi için, tesislerin yenilenmesinde kullanılacak ucuz kredi tavsiye etmektedirler.

Fikir İşçileri

Pollak - Reverdin çifti, Türkiyedeki fikir işçilerinin kâğıt üzerindeki haklarının dünyanın her tarafındaki meslekdaşlarına gıpta verdireceğini görmüştür. Gazete sahipleri Öyle mükellefiyetler altına sokulmuşlardır ki işin içinden çıkmak imkânı kalmamıştır. Mütehassıslar, meselâ bir gün önce giren fikir isçisinin bir gün sonra istifa etse o gazetenin sahibinden meselâ kırk yıllık tazminatını alabileceği hususunu hayretle karşılamışlardır. Ücretler aynı şekildedir.

Ancak batılı mütehassıslar işin derinine inmeyi bilmişler ve görmüşlerdir ki ifrata kaçıldığı için. hakların çoğu plâtonik kalmakta, sadece büyük bir keşmekeş yaratmaktadır. Gerçekten de "naylon bordro'lar ve peşin alman "temiz' kâğıtları" Basında çalışan herkesin bildiği ve bir kaç müessese hariç, âdeta her müessesenin tatbik ettiği usullerdir. O saman, fikir, işçileri de zarar görmekte ve kaş yapılsın derken göz çıkarılmaktadır.

Ne yapabiliriz?

Raporun sonunda tavsiyeler yer almaktadır. Bunlar pratik hale getirildiği takdirde yapılması doğru görünen şudur:

1 — Resmî İlânlar derhal kaldırılmalıdır. Bir çok gazete, bu anormal kaynağın kurutulmasıyla beraber sönüp gidecek ve bir çok parazit gazete sahibinden Basın temizlenecektir.

2 — Ancak, fikir işçilerine karşı bu gazeteler mükellefiyetlerini yerine getiremeyeceklerdir. Ortada nihayet bir "fiili durum" vardır. Gazetelerin devlete vergi veya sigorta olarak borçlan da mevcuttur. Mütehassısların dedikleri gibi üç ilâ beş senelik bir intikal devresinde, sosyal mükellefiyetler en uygun tara olarak İşçi Sigortaları Kurumu üzerine verilir, Maliye Bakanlığı da borçlar için af istikametinde bir insaflı formül bulur. Zaten Başbakan, kabul ettiği Ankara Gazeteciler Sendikası heyetiyle bu istikamette konuşmuş tur.

3 — Basın, devletten para değil, kolaylık yardımı görmelidir. Türkiyede, kâfi bir hususi ilân piyasasının bulunmadığını mütehassıslar gör muşlardır. Tapılacak şey kâğıt ithalini serbest bırakıp gümrük vergisini düşürmek, tesisler için kredi temin etmek gibi desteklerdir. Ancak mütehassısların bilmedikleri veya söylemek istemedikleri, bunun derhal bir karaborsa imkânı yaratacağıdır. Bugün Resmi İlânlara tutunanlar, dünün meşhur karaborsacılarıdır ve kâğıt satarak vurgunlar vurmuşlardır. Sıkı bir kontrol bu balcımdan şarttır.

4 — Kanunlarda gerekli revizyon ar yapılmalı. Tedbirler Kanunu siyasi konjonktür içinde tekrar bir görülmeli, 141. ve 142. Maddeler gibi maddeler mutlaka vüzuha kavuşturulmalı, şahsi şeref ve haysiyetler ile iki koldan korunmalıdır: Ağır para cezasını çabuk veren tazminat dâvaları ve Basın Şeref Divanının ciddi şekilde takviyesiyie bir oto - konsol sistemi kurulması.

5 — Raporda bulunmayan bir 'okta, tröstleşme ihtimaline karşı tedbirdir. Türkiyede gazete, çok büzük sermayenin tekelinden ancak devlete ait tesislerin iyi ve âdil çalıştırılmasıyla kurtarılır. "Yersizlik" bir handikap olmaktan çakmak, ancak "densizlik" sebebiyle satışsızlık gazeteyi öldürmelidir.

Bir mâna ifade eden gazeteyi her» kes çıkarabilmelidir. O gazete yaşayacaktır. Herkes fikrini söylemek imkanını bu suretle bulacaktır. Kal--acak olan, devletin bir kısım, açıkgözlerin cebine her ay cep harçlığı koymak âdeti olacaktır.

Şimdi feryat eden bu açıkgözlere gelince, canım onlar da gidip jandarma yazılsınlar!

Ankara Gazeteciler Sendikası temsilcileri Başbakanla

Teminattaki keramet

İŞ ALEMİ

Kiralar

Bağdattan geri dönen hesap

Anayasa Mahkemesinin kuruluşundanberi İncelemekte olduğu dosyaların 67 numaralısını teşkil eden ve 28/8/1963 tarihini taşıyan kararı, Resmi Gazetede yayınladığı 31 Mayıs günündenberi, basında şu veya bu yönü tutan bir çok yankılara ve yorumlara yol açmıştır. Aslında Anayasa Mahkemesi mer'i kanunlar hakkında söz sahibi son merci olarak 1981 Anayasasıyla kurulduğuna ve Türkiye Cumhuriyetinde bu Mahkemenin üstünde bir makam bulunmadığına göre karar üzerinde tartışmak veya tenkitler yapmak elbette ki yersiz ve faydasızdır. Ancak herkesin sade bir vatandaş olarak memleketin ekonomik hayatını ve sosyal düzeni bukadar yakından ilgilendiren böyle bir meselede basın yoluyla ve diğer imkânlardan faydalanarak fikrini açıklaması da gayet tabiidir.

Kararın gerekçesi incelendiğinde görülmektedir ki 1955 te her türlü ticari faaliyete teşmil edilmiş bulunan Milli Korunma Kanununun İnkılâptan sonra yürürlükten kaldırılması, buna karşı kiraları dondudur ve kiralama işlerini belirli sınırlat" içerisine sokan 6570 sayılı kanunun hâlâ yürürlükte oluşu Anayasa Mahkemesinin 7'ye karşı 8 oyla aldığı ve ayrca 9 Üyenin imzasını taşıyan uzun üç tane de muhalefet şerhi bulunan kararda esas temayı teşkil etmektedir.

Bu temanın konudaki isabet ve memleket realitelerine uygunluk 'derecesini kestirebilmek için önce Türkiyedeki mesken dâvasının durumuna bir göz atmak gerektir. Ticarethane ve dükkânların bugünkü yetersizliği meskenlere oranla daha kritik olduğundan meskenlerde bir darlık olduğu kabul edilirse ticarethaneler bakamından durumun daha da sıkışık olduğu kendiliğinden meydana çıkacaktır.

1962 Mayısının sonlarında İmar ve İskân Bakanlığında açılan Türkiye II. İmar Kongresi münasebetiyle yayınlanan vs ilgili Bakanlık uzmanlarının yıllardanberi üzerinde çalıştıkları raporlardan anlaşıldığına göre şehirlerimizde halen mesken sayılabilecek 1 milyon 175 bin konut vardır. Bu rakam 1960 yılındaki nüfus sayımı sırasında yapılan "Mesken Şartları Anketi"nden elde edilmiştir. Bunların ancak yüzde 41'i "iyi" yüzde 33'ü ise "orta" durumda olup gerisi fenadır. Yurdumuzda mevcut bütün meskenler gözönünde tutulursa beher odaya 2.52 kişi düşmektedir. Halbuki bu değer İngilterede 0.78, Avusturyada 0.93, Batı Almanyada 1.03, İtalyada 1.27, Macaristanda 1.61 ve komşu Yunanistanda bile 1.79'dur.

Türkiyeden şehirlerinin tertibinin düzgünlüğü ve nüfusunun yerleşmesi yönlerinden çok daha rahat bir durumda bulunan Fransa -beher odaya sadece 1.01 kişi düşmektedir- bile kiraları belirli şekilde sınıflandırma yoluna gittiği düşünülürse Anayasa Mahkemesinin, bunca "antidemokratik"' kanunun iptali için yapılan müracaatlar arasında neden, bu konuya büyük bir "öncelik" tanımış olduğu sorusu hemen akla gelmektedir....

Yaratılan çıkmaz

Herşeye rağmen yukarıda açıklanan kararın açtığı çığır dikkatle izlenmeğe değecek bir önem taşımaktadır. Gerçekten teşrii organların altı aylık sürenin sona erdiği Eylül ayına kadar yeni bir kira kanunu hazırlayarak bunu yürürlüğe koyacaklarına şüphe yoktur. Ancak bu yeni kanunun da eksik ve tatbikatta zorluklar yaratacak taraflarının bulunacağından da kimsenin zerrece şüphesi olmamalıdır. İşte bu takdirde Anayasa Mahkemesine başvurarak. bunu da "iptal ettirme" yolu acaba yeniden denenmeyecek midir? Bu takdirde memleketin ekonomik hayatında "huzur" ve cemiyet- hayatında "kararlılık" dan eser kalır mı? Bu "fasit daire" nekadar sürecektir?

Anayasa mahkemesinin karan münasebetiyle kiraların dondurulmasının aleyhinde bulunanlardan bir kısmının bayrak olarak taşıdıkları slogan şudur: Kiralar dondurul ursa sermaye sahipleri paralarını "kira' ya vermek üzere" mesken inşa ettirmeğe yatırmayacaklar, aksine başka alanlara kaydıracaklardır. As» lında bu temanın taraftarları şunu unutmuş görünmektedirler. Bugün Türkiyede sermaye "kiraya vermek ve gelir sağlamak" için değil, daha çok, en emniyetli ve sermayenin paraca karşılığını daima çoğaltan bir yatırım sekli olduğu için gayrimenkûllere doğru kaymaktadır.

Bankaların ve İşçi Sigortaları gibi bazı Kurumların sağladığı krediler de mesken inşaatını büyük ölçü" de teşvik etmekte ve hızlandırmaktadır. Ayni istatistiklerden büyük belediyelerce verilen inşaat ruhsatları sayısının 1954 ile 1981 yıllan arasında belirli bir eksilme göstermediği, özellikle 1960 tan sonra mat ken inşaatlarının tekrar hızlanmakta olduğu görülmektedir. O halde kiraların dondurulmasının mesken inşaatını frenlediği yolundaki faraziye böylece, bizzat rakamlar tarafından da çürütülmüş olmaktadır.

Şurasını da önemle kaydetmek gerekir ki, kiralar 6570 sayılı kanundan ve Millî Korunma Kanunun" dan önceki gibi tamamiyle serbest bırakılsa bile özel sektörün sermaye yatırımlarıyla Türkiyenin gelecekteki mesken problemini çözümlemeğe imkân yoktur. İstatistiklere dayanılarak yapılan tahminlerden önümüzdeki 20 yıllık sürede her yıl ortalama 167.800 mesken inşaasının gerektiği hesaplanmaktadır. Oysa bugün yılda ancak 56-60 bin mesken yapıldığını da istatistikler göstermektedir. Bunun olsa olsa yılda 70 bine kadar yükseleceği tahmin edilmiştir. Aradaki açığı teşkil eden 100 bin meskenin' kimler tarafından inşa edilmesi gerekeceği ise açıktır.

Özetle denebilir ki "Sosyal Meskenler" inşaatı rasyonel bir şekilde ele alınıp devletçe bu sahaya büyük yatırımlar yapılmadıkça ne Anayasa Mahkemesinin mevcut kanunları iptal etmesiyle, ne de yeni baştan kanun çıkarılıp kiraları dondurmakla mesken ve kira dâvasını çözümlemek mümkün olmayacaktır.

ingiltere

Dillerdeki sual

"21 yaşındaki bir aşifte, Büyük Britanya Başbakanını yerinden edecek midir?"

Bugün, Profumo Hadisesinin sete tarafı dünya basınında geniş yer tutarken ve gazeteler şehveti tahrik eden Aynalı Odalar hikâyesinin bütün tafsilatıyla dolup boşalırken Londra siyasi çevrelerinin üzerinde durdukları mesele budur. Gerçi yaşlı ve olgun Başbakan Macmillan Avam Kamarasındaki savaştan muzaffer çıkmış, güven oyunu hayli kolaylıkla almıştır. Ama beyaz saçları üzerinde esen fırtınanın henüz dinmediği ve isin bitmediği açıktır. lngilterenin en ciddi yayın organları ve tefsircileri bu hafta bu Konuyu işlemekle meşguldürler.

Herkesin bildiği, İngilterenin bir seçim arefesinde bulunduğu ve Muhafazakârların toprak kaybetmekte olduğudur. Bir uzun süredir İşçiler helmen bütün ara seçimlerini kazan makta, Muhafazakârların elinden yer kapmaktadırlar. Gerçi Avam Kamarasında iki partinin kuvvetleri arasındaki fark o kadar büyüktür ki ara seçimleri yoluyla bir iktidar değişmesi bahis konusu değildir. Ama, şimdi Wilson'un daha dinamik ve akıllı idaresine geçmiş İşçilerin başarılan memleketin siyasi havasına ge niş ölçüde tesir etmektedir. Pek çok İngiliz ve yabancı müşahit için İşçi Partisi, yarının İktidar Partisidir.

Christian Keeler

Bir çift göz için! Ama, ne göz!

İngilterede seçimler, usulen önümüzdeki sene yapılacaktır. Ancak İngilterede pek az dönem, sonuna kadar sürmüştür. İktidardaki partiler, kendileri için en elverişli gördükleri zamanda yeni seçimlere gitmişlerdir. Profumo Hâdisesi, bugün için Muhafazakârlara böyle bir avantaj sağlamamaktadır. Ama hâdisenin istismarı bu çapta devam ederse, Muhafazakârların zararlarım kapatıp kâra geçmeleri hiç kimseyi şaşırtmayacaktır. Zira her konunun istismarında mübalâğa, ona ters istikametler verdirmeye muktedirdir.

Geçenlerde Macmillan'in "Seçimlere partimin başında gireceğim ve onu başarıya ulaştıracağım" tarzındaki meydan okuması, duruma bir ışık tuttu. Bugün için görülen şudur: Muhafazakâr Parti yeni seçimlere Başbakan Macmillan'ın İdaresinde girecektir. Parti iktidarı muhafaza ederse yaşlı Başbakan bir kısa süre mevkiini muhafaza ' edecek, ondan sonra normal yoldan iktidar devr-i teslimi parti içinde yapılacaktır. O takdirde Başbakan adayı olarak en kuvvetli, durumda itidalli ve basiretli, olgun Butler görünecektir.

Muhafazakârlar seçimleri kaybettikleri takdirde, eski parti bir silkinişten sonra yeni teşrii döneme girecektir. Mağlûbiyet, yaşlı neslin de hezimeti mânası taşıyacağından parti içinde iktidar devr-i tesliminde Butler o kadar şanslı bulunmayacak,

Proumo ve eşi Valerie Hobson - Dr. Ward

Üçlü familya

genç adaylardan daha ziyade Maudling öne fırlayacaktır. Böylece Muhafazakâr parti, arzulanan gençleşme ve kendi kendini yenileme hareketine zirveden başlamış olacaktır.

Tabii bir başka ihtimal, Macmillan'ın seçimlerden önce Muhafazakâr Partinin başından ayrılması ve partinin seçime bir değişik komuta altında girmesidir. O takdirde Butler, Maudling ve Hailsham favori olarak göze çarpmaktadırlar.

Ama bu hafta hâdiselerin gösterdiği, ingiliz soğukkanlılığının hâkim olacağı ve spektaküler değişikliklerin gerçekleşmeyeceğidir.

Batı-Doğu

Statüko yerinde!

Berlindeki Utanç Duvarının iki tarafı, bugünlerde tip itibariyle çok değişik, ama kudret bakımından birbirinin eşi iki devlet adamını gönlü, her birine -canlılık derecesi bir tarafa konulmak şartıyla- tezahürat yaptı. Duvarın Batı tarafında Kennedy, Doğu tarafında Krutçef görüşlerini söylediler, kendi dünyalarının tezini savundular. İki lider tabii değişik kelimeler, farklı ton kullandılar. Ama ifade ettikleri şudur: Statüko devam edecektir ve harb olmayacaktır. Zira hem Kennedy, hem Krutçef hep urun istikbalde tahakkuk edecek hedeflerden plâtonik şekilde bahsettiler.

Almanya Meselesi elbette ki karışık dünyanın tek meselesi olmaktan uzaktır. Ama iki liderin kemen hemen aynı zamanda bu memleketi Ve bilhassa bu memleketin ikiye ayrılmış başkenti Berini ziyaret etmeleri Almanya Meclisinin taşıdığı sembol kıymetini bir defa daha ortaya koymuş oldu. Kennedy'nin verdiği teminat, Amerikanın Al manyanın bir. leştirilmesi dâvasını bırakmayacağıdır. Krutçef de Rusyanın bu dâvayı terketmek arzusunda olmadığını aynı derecede kuvvetli sözlerle söylemiştir. Bu aslında, iki tarafın da kendi mevkilerinden geri çekilmek niyetinde olmadıklarının belirtilmesi demek tir. Dünyanın her tarafında, İkinci Dünya Harbinden sonra teessüs eden muvazenenin zor kullanılarak değiştirilmesi şeklinde bir tasavvurun olmaması bir bakıma gönüllere ferahlık vermiştir. Ama diğer taraftan, barışçı yollarla bir esaslı anlaşmaya gidilmesi için de fazla ümit olmadığı iki liderin Berlin seyahatinin dünya umumi efkârına verdiği intihadır.

Komünistler

Kardeş kavgası

Geçenlerde bir batılı diplomat "Ruslar bir takım siyasi hâdiseleri, uzaya adam gönderip geri getirmekten daha geç haber verirler" diye şikâyette bulundu. Bunun sebebi, Krutçefin bundan bir süre. önce S.S. C.B. Komünist Partisinin Merkez Komitesi önünde yaptığı konuşmanın ancak geçen haftanın sonunda, o da kısmen yayınlanmış olmasıdır. Konuşmayı okuyanlar hayret etmekten geri kalmadılar: Krutçef bu demecinde, ilk defa olarak, açıkça çinli komünist liderleri şiddetle itham etmektedir.

Tuhaf, tesadüf, bu açıklamanın Moskovada yapıldığı sırada Pekinde bir başka açıklama yapıldı: Moskova Hükümeti Pekin Hükümetine müracaat ederek, Sovyetler Birliği aleyhinde Rusyada beyannameler dağıtan üç çinli diplomat ile iki çinli öğrencinin geri alınmasını istemiştir.

"Beyanname" denilen, rus komünist partisinin ithamlarına karşı Pekinin verdiği cevabın metnidir. Bu cevap ne rus, ne de rus taraftarı dünya komünist hasmında yayınlanmıştır.

Şimdi, iki kızıl dev arasında sürüp giden, fakat bugüne kadar resmen saman altından dışarı çıkarılmayan amansız mücadelenin safha ve neticelerine dünya ve bilhassa Batı intizar ediyor.

Ellerini uğuşturarak...

Seks ve Basın

Profumo - Keeler Hâdisesinin bu kadar büyümesine lüzum var mıdır ? Bu sualin cevabı, hayır olmak gerekir. Gerçi, olup bitenlerde spektaküler taraf olduğunu saklamak imkanı yoktur. Yalan söyleyen bir *Bakan, yalan söylediğini kabul edip çekilen bir siyaset adamı, sallanan Hükümet, Parlâmentoda açılan görüşme, güzel bir manken kız, geniş bir fuhuş teşkilâtı.. Bunlar, ilgi çekici hususlardır. Ama gene de, dünya basının bu sıralarda geçirmekte olduğu büyük kriz dikkat nazarına alınmadığı takdirde koparılan gürültüyü tamamile anlamak zordur.*

Dünyanın her tarafında gazeteler, satışlarındaki düşüklükten, yakut tirajların normal ölçüde- gelişmemesinden şikâyetçidirler. Bir ciddi krizin bütün basını tehdit ettiği bilinmektedir ve her tarafta buna karşı çareler aranmaktadır. İkinci Dünya Harbinden bu yana hep aynı şekilde devam eden ve temcit pilâvı mahiyetini alan hâdiseler artık okuyucuların ilgisini çekmemektedir. Onun için gazeteler başka saltalarda konular aramaktadır. En ciddi yayın organlarında, bile siyasi hadiseler birinci *sayfalardaki* itibarî» *mevkilerini kaybetmekte,* onların *yerini daha taze ve daha sansasyonel havadisler almaktadır.*

Böyle bir sırada ortaya ıkan Profumo - Keeler hâdisesinin üzerine, dünyanın irili ufaklı bütün gazeteleri bunun için tehalükte atlamışlardır. Seks, şimdi her umumî efkârı cezbeden bir konudur. Buna bir de siyasi skandal karışınca, konu tadımdan yenmez hal almıştır. Eğer dikkat edilecek olursa, meselenin biberli tarafı haberlerde daima ön plânda, tutulmakta ve kimin kiminle nasıl, nerede, ne kadar yattığı hattâ bundan tarafların ne derece zevk aldığı en hurda teferruatına kadar anlatılmaktadır.

Ne yapalım ? XX. Asrın ölçüsü, dünyanın her tarafında bu işte!

S O S Y A L   H A Y A T

Dernekler

Temsilli seminer

Bütün dernekler yaz tatiline girerken siyasi teşekküller var kuvvetleriyle çalışmalarını hızlandırmış bulunmaktadırlar. C H P . Kadın Kolları "tatilsiz yaz" prensibini benimseyenlerin başında gelmektedir ve hafta başında, Ankarada Merkez Kadın Kolu tarafından tertiplensin seminer gerçekten çok değişik ve o nispette ilginç olmuştur. C.H.P. Kadın Kolları Merkez Yönetim Kurulu, Ankara İl Kadın Kolu yönetim, kurulu ile kongrelerini bitiren ve yeni iş başına gelen bütün Ankara iç ve dış ilçeleri yönetim kurullarını C.H. P. Merkez binasında toplamış ve bu kurullara kadın kollarının nasıl çalışmaları gerektiğini temsili şekilde göstermiş, doğum kontrolü, Kadının eğitimi konularını işlemiş, bu arada defter tutmaktan, gelen mektuplara nasıl cevap verebileceğine kadar Kurul çalışmaları hakkında bilgi vermiş, tüzük ve yönetmelik uygulamaları yapmıştır.

Ankaraya iç ve dış ilçelerden gelen seksen üye, Genel Merkez Kadın Kolunun temsili izahlarını büyük bir merak ve zevkle seyretmişler, bir genel kurul toplantısının nasıl yapıldığımı, nasıl oylamaya geçip karar alındığını, kararların nasıl deftere geçirildiğini bir tiyatro Seyreder gibi izlemişler ve zaman saman "temsil" yaptıklarım unutarak gerçekten tartışmaya kapılan Genel Merkez Yönetim Kurulu üyelerini candan alkışlamışlardır. Bundan sonra misafir üyeler de, zaman zaman oyunun içtenliğine kapılmış ve sahneye, tartışmalara karışmışlardır.

Şikâyetler dilekler

Temsali kurul toplantım ve temsili ilçe ziyaretleri bittikten sonra misafir üyeler şikâyet ve dileklerini bildirmiş, Merkez Yönetim Kurulu üyelerine sorularını sormuş ve öğleden sonra da, Büyük Millet Meclisindeki oturumu izliyerek, Büyük Millet Meclisini gezmişlerdir. Bu tip uygulamalı ve temsili bir seminer, memleketimizde ilk defa yapılmışa tır.

Kadınların eğitimi ve köy enstitüleri

Üzerinde durulan başlıca konu "kadınların eğitimi" konusu olmuştur. Üyeler Türkiyede okur - yazar olmıyanların sayısının *% 60* olarak tespit edilmiş olduğunu fakat erkek vatandaşlarla kadınlar arasında bir ayırım yapıldığı zaman okumamış kadının *%* 74 ü bulduğunu bildirmişlerdir.

Erkekler, askerliklerini yaparken, orduda okuyup yazmasını öğrenmektedirler. Bunun için siyasi bir kadın teşekkülü olan C.H.P. Kadın Kollarının başlıca ödevi kadının eğitimi meselesi olacak ve kadınlar, memleket çapında bir milli "kadın için eğitim ve öğretim" programının benimsenmesi yolunda rapor hazırlıyarak bunu üst kademelere ve hükümete verecekler, ayrıca, basma, teşkilâta duyuracaklardır. Bu program, kız çocuklarının muhakkak surette okullara gönderilmesi üzerinde duracağı gibi, okul dışı bir millî öğretim politikasının benimsenmesi için de çalışmaları ihtiva edecektir. Rapor başka memleketlerde, meselâ; aynı dertlerle mustarip Tunusta uygulanan program da incelendikten sonra ve bunlardan faydalanılarak meydana getirilecektir. Bu genel programın hazırlanması yanında kadın kolları, gene münferit çalışmalarla okuyup yazma kursları açmakta devam edecekler ve bu yolda diğer derneklerle işbirliği yaparak, okul saati dışında, okullardan faydalanmağa çalışacaklardır.

Merkez Yönetim Kurulu üyeleri aynı zamanda Köy Enstitülerinin açılmasını istiyen çalışmalar da yapacaklardır. Okuyup yazmayı kurukuruya bir harf sökme ve rakam tanıma şeklinde ele almak doğru değildir. Eğitim ve öğretime tabi tutulan çocuğun aynı zamanda, kendi kendisine, çevreye ve dolayısı ile topluma yararlı olacak şekilde yetiştirilmesi meselesi vardır ki bu, Köy Enstitülerinde iş terbiyesi ile, kız - erkek eşitliği prensiplerinin uygulanması ile yerine getiriliyordu» Köy Enstitülerinde, çocuklara verilen eşitlik anlayışı "kadının eğitilmesinde" başlıca rolü oynıyacak güçtedir.

Aile plânlaması

CHP Kadın Kolları Merkez Yönetim Kurulu üyeleri Beş Yıllık Plâna giren doğum kontrolünü ele alarak

Fezada ki ses

Dünyanın ilk kadın astronotu Valentiua Tereschova, fezaya fırlamadan önce bir mesaj yayınladı. Valentina Tereschovanın fezadan, füzelerden, yani bilgilerden söz açacağı zannedilirdi. Hiç olmazsa, bunlar hakkında duygusal birşeyler söyliyebilirdi. Ama yayınladığı mesajda Tereschova, bunların hiçbirine değinmemiş, dünyadaki "kadın dâvasını" ele almış, her yerde kadının aynı meseleler içinde olduğunu bir kere daha, göstermiştir.

Astronot kadın fezadaki seyahatine çıkmadan evvel yeryüzündeki kadın ve erkeklere sesleniyor, erkeklerin kadınlar>a daha fazla güvenmelerini, onların evlerinin dışındaki işlerine saygı göstermelerini fakat yalnız dışarda değil içerde, dürt duvarlarının arasında da kadınlara yardımcı olmalarını istiyordu. Tereschovanın kadınlardan istediği ise, çağımızın henüz halledilememiş olan bir meselesini, "Kadın nasıl olmalıdır?" sorusunu cevaplandırmaktadır. O, kadınlara şöyle sesleniyor:

"— Siz kadınlar, yalnız evinizin dışında değil evinizin içinde de daima daha büyük işler yapmak, daha çok başarı kazanmalı için çalışınız."

Bu ses bize, insan hak ve hürriyetlerini tanımıyaıı. hudutlarını kısanlara utanç duvarları ile kapatıp demirden perdeler arkasına gizlenen ülkelerden geliyor. Bu bakımdan daha de ilginç. Demek ki hür dünyada olsun, demir perde gerisinde olsun ilerleyen her memleket, evin içinde ve dışında erkekle kadının işbirliği esasını ilerlemenin bir şartı olarak kabul etmiştir. Ne var ki yüz yıllar boyunca süregelen gelenekler, henüz bu memleketlerde bile, buna tam manası ile imkan vermemekte, fezaya giden kadın da memleketinde, erkek - kadın eşitliğinin kanunen tespit edilmiş olmasına rağmen gene en önemli dâva olarak, bunu ele almaktadır.

Kadının dış hayata atılması, daha çok birinci dünya harbinde, ekonomik zaruretlerle meydana gelmiştir. Bunun ilk tepkisi olarak da, "kadının çalışıp çalışmaması sorusu ortaya atılmış, özellikle az gelişmiş memleketlerde, kadının ekonomik bağımsızlığa kavuşması büyük bir mesele teşkil etmiştir. Bunun başka bir tepkisi de ev işlerini hakir görme ve evde çalışan kadını küçümseme, bir parazit telâkki etme şeklinde meydana çıkmıştır. Öyle ki bugün dışarda çalışan kadın ev işlerine yetişemediği için, evde çalışan kadın para kazanmadığı için kendisini eksikli hissetmekte, çoğu zaman kadın bu hissin etkisi altında kendisini çok ağır bir çift mesaiye mahkûm ederek, sıhhatini ve buna bağlı olan mutluluğunu kaybetmektedir. Bugün en ileri toplumlarda bile, kadının dış mesaisinin değeri kadar ciddiye alındığını söylemek mümkün değildir. "Eksik etek", "Elinin hamuru ile.", "Saçı uzun..." gibi deyimler, ufak tefek farklarla, hemen hemen dünyanın her yerinde henüz yürürlüktedir. Buna mukabil, Birleşik Amerika hariç, birçok memleketlerde, evin bütün ağır işleri gene bu zayıf kadının omuzlarına yüklenmiş, erkeğin "efendilik saltanatı" hiç olmazsa dört duvarın içinde süregitmiştir.

Şimdi yaz geldi- Aileler güçleri nispetinde tatile gidiyorlar. Ama tatil, daha çok evin erkeği ve çocuklar içindir. Kadın gene çalışır, bazan iki misli çalışır, evde, tıpkı dışardaki gibi, iş bölümü yapmak kimsenin aklına bile gelmez. Halbuki kadın ve erkek içerde ve dışarda elele çalışmak, içeriyi de dışarıyı da küçümsememek, birbirlerini tamamlamak zorundadırlar. Bizi, bu gerçeğe götüren ekonomik zaruretler olmuştur. Fezadan seslenen ses ise, bunu hâlâ ve hâlâ benimseyemediğimizi gösteriyor,

Jale CANDAN

misafir Üyelere bunun gerçek mânanın anlatmışlardır. Doğum kontrolü kelimden aslında iyi seçilmiş kelimeler değildir. Bir kısım halk bunu yanlış anlamakta, bir kısım ise bundan, yanlış propaganda yapmak için faydalanmaktadır. Bahis konusu olan şey, hükümetin devletin veya herhangi bir yetkili organın doğan çocukları kontrol etmesi değil, anne Ve babayı istedikleri zaman çer cuk yapmak fakat istemedikleri 'zaman da çocuk yapmamak imkânına kavuşturmak, bunun için lüzumlu bilgi ve vasıtaları sağlamaktır. Buna aile plânlaması dernek çok daha doğru olacaktır. Çünkü aile, gücü veya isteği nispetinde gene çocuk sahibi olabilecek fakat ne zaman çocuk yapacağını veya kaç çocuk yapacağını plânlıyacaktir.

Aile' plânlamasını memleketin ekonomisi bakımından ele almak mümkündür. Türkiye yeryüzünde nüfusu en fazla artan memleketlerden biridir. Doğumlar planlanmazsa bir süre sonra doğan çocukları doyurmak ve okullarda okutmak çok güçleşecektir. Fakat C.H.P. Kadın Kolları aile plânlamasını anlatırken daha çok ana, çocuk sağlığı, ailenin ekonomisi, ailenin mutluluğu ve çocuğun daha iyi yetişmesi imkânları üzerinde duracaklardır. Bir anne araya en az iki yıl koymadan yeni bir çocuk doğurursa sağlığını kaybeder, ailenin bütçesi müsait bile olsa birinci çocuğun bakım şansı azalır, anne sıhhatsiz, yorgun, bedbaht olur. Çocuk bakılamaz. Ailenin maddi durumu iyi değilse, çocuk ve ana kadar baba da perişen olur. Çocuğunu istediği gibi yetiştirememek bedbahtlığına uğrar. Toplum iyi yetişmiyen çocuktan beklediği ödevleri alamaz. Anne istediği zaman çocuk yapma imkânına kavuşursa her şey değişir, belki aynı miktarda çocuk doğurur ama bunu imkânlarına göre, üstüste doğurmaz da sıhhatine yeniden kavuştuktan sonra, istediği çocuk miktarını senelere serpiştirir..

Aile plânlamasının en büyük faydası da kürtajlara, kadının çocuk düşürmek için kendi kendisine baş vurduğu ve bazan hayatına mal olan, bazan da kendisini sakat bırakan usullere son vermesidir. Aile plânlaması çocuğu, olduktan sonra değil, olmadan önce önler, kadının da çocuğun da sağlığını en mükemmel şekilde korur.

Ekmek ve zeytinyağ kâbusu

Üye misafirlerin iki kâbusları vardır. Ekmek zammı, zeytinyağ zammı. Partili ve partisiz arkadaşlarına bu zammın gerçek sebeplerini anlatamamaktadırlar. Doç. Dr. Nermin Abadan ekmeğe yapılan zammın, bilhassa bu yıl mahsulün bol oluşundan ileri geldiğini bildirerek, Toprak Mahsulleri Ofisinin ödevini anlattı. Toprak Mahsulleri Ofisi buğdayı köylüden daima zararına ve köylüye büyük paralar vererek alır. Mahsulünü muhakkak satacağını bilen köylü de tarlasını rahatça eker. Çok mahsul olunca Toprak Mahsulleri Ofisinin kasasından çıkacak olan para da tabiatı ile çok fazladır. Zam bunun tein yapılması tır. Zeytinyağ ise dış memleketlere sevkedilmekte ve döviz sağlamaktadır.

TÜLİ'den Haberler

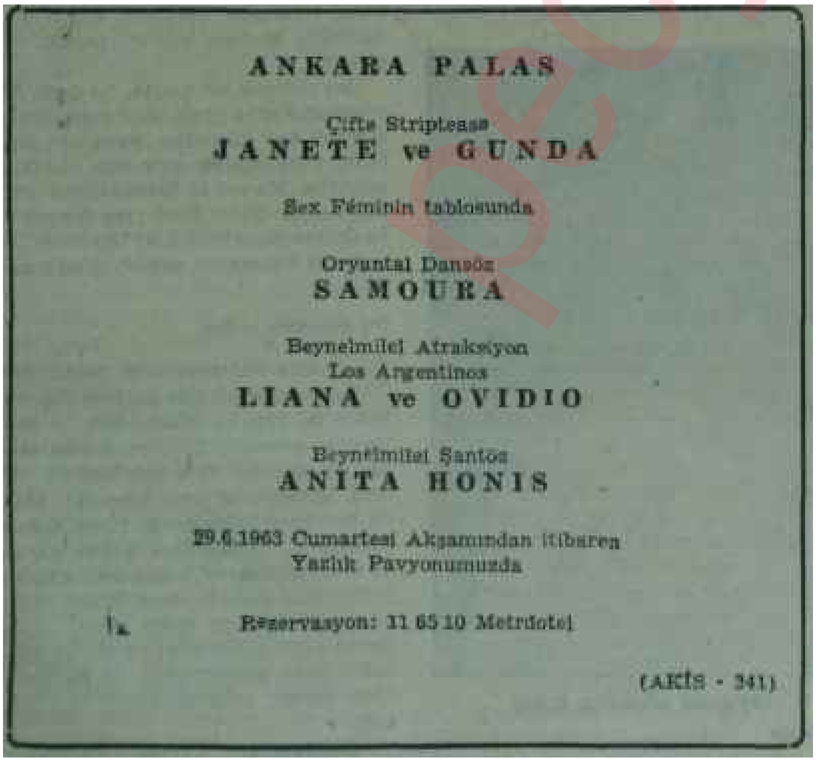
Meclisin tatili yaklaştıkça milletvekilleri -sadece kulise de olsa- toplantılara daha sık devam etmeye başladılar. Cuma günü kuliste Muallâ Akarca Fethi Tevetoğlu ile derin bir sohbete dalmıştı. Diğer tarafta Neriman Ağaoğlu baştan aşağı beyazlar giymiş, tek başına koridorları ölçüyordu. Avrupadan yeni dönmüş olan Turan Güneş eski dostlarını ziyarete gelmişti.

Bayındırlık Baltanı İlyas Seçkin pazartesi günkü Bakanlar Kurulu toplantısından sonra Gülhane hastahanesine yattı. Safra kesesinden muvaffakiyetli bir ameliyat geçirdi. Bayan Seçkin daimi surette hastahanade kocasının yanında kalıyor.

Ahmet Emin Yalman Stokholmden döndükten sonra kardeşlerinin büyük hissesi bulunan Tatko şirketine İdare Meclisi üyesi oldu. Şöhretli başmuharrir şimdilik lâstik ve otomobil satış işlerini ayarlıyacak. Bununla beraber halen eşi Rezzan Yalman ile Büyükada Anadolu Klubünde kalmakta. Tekrar Vatan için yazacağı yazıları hazırlamaktadır.

Hafta içinde yataklı trenle İstanbuda giden Nermin Abadanı eşi Prof. Yavuz Abadan teşyi etti. Sevimli Prof. doktor olan yeğeni ile beraber oğlu Mustafa Kemale annesinin yokluğunda bakacak-

Kızılayın 100. yıldönümü dolayısıyla İsviçreye gideceklerin tam listesi henüz belli olmadı ama gitmiyecekler kati olarak anlaşıldı: Haindi Orhon, Babür Ardahan, Adnan Öztrak bu seyahatten kendi arzuları ile feragat ettiler. Gidecekler arasında Melahat Ruacan, Mecdi Sayman, Fikri Akurgal var. Tam liste belli oluncaya kadar her gönülde bir aslan yatıyor. Bu arada bir çok mavi malak de bu ekibe katılmak için ellerinden gelen gayreti gösteriyorlar.

Senato sekreterlerinden Sevim Akman senelik iznini geçirmek Uzara hafta içinde İstanbula gitti. Dönüşte, inşaatı bitmek üzere olan apartımanına taşınacağı için İstanbuldaki vaktini daha ziyade alış - verişe ayıracak.

Bu hafta Yenişehirdeki pastahaneler gene geceleri tıklım tiklim doluydu. Her masada bir başka hava, başka mevzular, başka arkadaşlıklar müşahede ediliyor. Bir yerde Turhan Kapantı ile Kâmaran Evliyaoğlu başbaşa memleketin gidişinin nasıl düzene konacağım görüşürlerken, diğer taraftan "Ağaçlar ayakta ölür"ün unutulmaz baş artisti Madde Tanır, eşi Vedat Tanır ile İdeal zevce rolünde. Avukat Hayati Aktan bir çok hanımın yegâne kavalyesi olarak gelmiş, İhsan Topaloğlu yine kalabalık bir grupla arka bahçede oturmayı tercih etmiş. Ahmet Tahtakılıçta daha ziyade bir aile babası hali görülüyor, yanında ailenin her yaştan fendi var. Bir zamanların nüfuzu ile tanınmış iş adamlarından Refik Onaner eşi Suzy ile gelmiş. Her ikisi de oldukça yaşlanmışlar- Her ne kadar Refik Onaner gerek giyinişi, gerek hali ile genç görünmek istiyorsa da çok yaramaz geçen seneler kendisini epeyce yıpratmış.

Basın Yayın Genel Müdürü Nejad Sönmez nihayet evlendi. Evet... bildiğiniz gibi uzun zamandır devam eden anlaşma nihayet imkanlar belirince böylece resmiyete intikal etti. Her ikisine de saadetler dileriz- Yalnız bu işte büyük yardımı olan bir hanıma şimdi dirsek çevirmek her ikisine de yakışmamış doğrusu.

S P O R

Kulüpler

Çifte Şampiyon

(Kapaktaki takım)

Bu hafta bütün Türkiye bir tek takımdan bahsetti: Galatasaray! Bunun bir sebebi vardır: 1963 Mayısının geride bıraktığımız son haftasını spor meraklıları kolay kolay unutamıyacaklardır. Alışılmış bütün ölçüleri geride bırakan biri amatör, biri hem amatör hem profesyonel, biri de katıksız profesyonel üçlü futbol maratonu sona ermiş ve şampiyonları bir sene ömürlü tahtlarına kurulmuşlardır.

Bu yıl bu üç tahta sadece iki taçsız hükümdar oturacaktır: Galatasaray ve 54 Bölgenin 70 küsur amatör kulübünün arasından süzüle süzüle Konyada yapılan finalde Trabzon İdmangücünü, İzmir Karagücünü ve Şekersporu geride bırakarak şampiyon olan Çukurova İdman Yurdu!

İki ayrı seri teşkil eden Milli Ligin ve Türkiye Kupasının tek galibi, başarılı Galatasarayın yolu gerçekten çetin ve çileli olmuştur. Bir yandan Milli Ligde karşısına çakan 21 rakibi ile 42 maçtan sonra güçlü Beşiktaşı yenip 1932-63 Milli Lig birinciliğini almıştır. Diğer yandan önüne gelen takımı turnuvadan sile sile sona gelmiş, Altay-Demirspor-Gençlerbirliği engeline çatmış, onları da eledikten sonra affetmeyen rakibi, ve eski dostu Fenerbahçeyi oniki günde yaptığı 6 maçın son ikisinde Üst üste dize getirip 1962-63 yılı Türkiye Kupasını da kazanmıştır. Bu başarı spor dünyasının sık sık görmeğe alışmadığı bir neticedir. Bu hafta bütün Türkiyenin Galatasaraydan bahsetmesi sebebi işte budur.

Turnuvaya bakış

Bu ikili şampiyonluğu tam ölçüsünde değerlendirebilmek için spor takviminin yapraklarını geriye doğru çevirmek lâzımdır. Millî Lig maçlarında Galatasarayın Kırmızı, rakibi Beşiktaşın Beyaz grupta durumları şu olmuştur.

Galatasaray

O.	G.	B.	M.	Att.	Yed.	P.
20	14	4	2	51	21	32

Beşiktaş

O.	G.	B.	M.	Att.	Yed.	P.
20	15	4	1	47	15	34

22 maçlık final savaşına götüren bu yola Galatasarayın, 20. maçtan sonra Beşiktaştan daha ilerde bir kuvvet olarak girdiğini söylemek mümkün değildir. Son merhalede de maçlar sert ve çekişmeli olmuş, 21 maç oynandıktan sonra durum şöyle görünmüştür.

Beşiktaş

O.	G.	B.	M.	Att.	Yed.	P.
21	14	6	1	45	11	34

Galatasaray

O.	G.	B.	M.	Att.	Yed.	P.
21	13	7	1	53	14	33

Bu tek puan farkı zafer kupasını Beşiktaşa vermek için beraberliği bile yeter hale getirmiştir. Bu arada dikkatli gözlerin gördüğü tek gerçek Galatasaray akıncılarının daha golcü oldukları keyfiyeti idi.

Galatasaray ve Beşiktaş 1924 yılından bu yana 148 defa karşılaşmışlardır. Bu maçlarda da Beşiktaşlılar 5 maç ile ilerde idiler.

57 maç Siyah - Beyazlıların salibi" yetiyle,

52 maç Sarı - Kırmızılıların galibiyetiyle,

39 maç berabere bitmişti.

Gol sayısı ise, küçük bir fark il- Galatasaray lehine idi. 243'e karşı Beşiktaş 239 gol atmıştı. Bu elbet, Galatasaray için maneviyatı yükseltecek bir unsur sayılamazdı.

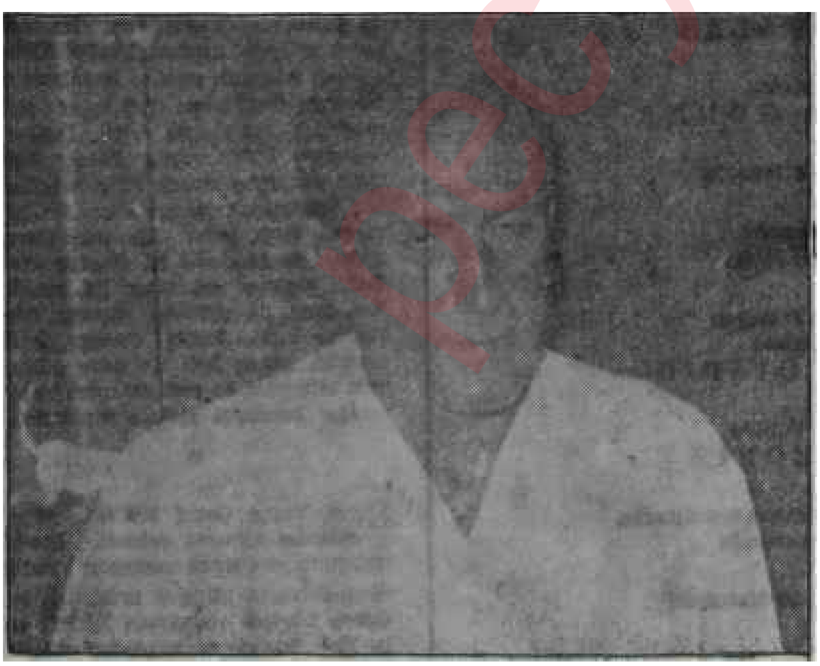
Bu hava içinde oynanan finalde temel direği Turgaydan mahrum Galatasaray'ın (Bülent - Candemir - B. Ahmet - Suat - Talât - Kadir - Tank - Mustafa - Metin - Uğur) onbirini Beşiktaşın kuvvetli onbiri (Özcan - Erkan - Sabahattin - Yüksel - Süreyya - Kaya - Ahmet - Birol - Güven - Şenol - Rahmi) karşıladı. Fakat 49. dakikada Metinin çektiği penaltı ile yenildi...

Bu değerde bir maçta, bu değerde oyuncular şaka olsun diye ceza çizgisi içinde top ellemezler. Penaltıya son ümit, cankurtaran diye razı olurlar, sarılırlar. Ne var ki Sabahattinin umduğu şansı Metin Beşiktaşa tanımadı ve Galatasaray Milli Ligi 34'e karşı 35 puan ile kapatarak şampiyonluğu aldı.

İki amansız rakip

Şimdi sıra Galatasarayın, futbol sahasına ikiz eşi gibi doğmuş Fenerbahçe ile 181. karşılaşmasına kupa finaline gelmişti. Türk spor dünyasının iki sevgilisi 1909 dan beri 67 şer defa biribirlerin yenmişler, 46 defa da berabere kalmışlardı. Gerçi Galatasaray 7 - Fenerbahçe 0, Fenerbahçe 6 - Galatasaray 1 gibi ezici galibiyetler yok değildi. Ama bütün neticeler, iki takımın rakip olarak biribirine denk olduklarını ve cidden yakıştıklarını gösteriyordu. 29 Haziran 1963 gecesi, takımların tertibi şöyle oldu:

Galatasaray: Turgay Candemir

Galatasarayı çifte zafere ulaştıran Gündüz Kılıç

Ezeli iki rakip G.S. ve F.B. nin son şampiyonluk maçı

Dananın kuyruğu

. B. Ahmet - Suat - Talât - Kadri - Tank - Bahri - Metin - Mustafa • Uğur.

Fenerbahçe: Hasam - Osman - Özcan - Tuncay - Özer - Basri - Mustafa - Şeref • Ferhat - Avni • Selim.

Müsabaka, sert başladı, sert bitti. Fenerbahçe ligdeki talihsizliğini yenmek, Galatasaray bu kupayı da' kazanmak azmindeydiler, Galatasaray ağır bastı ve ilk engeli 2-1 ile aşdı.

Ertesi akşam Turgay - Candemir - Ahmet - Suat - Talât - Kadri . İbrahim - Mustafa - Bahri - Metin - Uğurdan teşkil ettiği yorgun bir kadro ile sahaya çıkan Galatasarayın Ali - Osman - Özcan - Tuncay - Özel - Avni - Mustafa - Ferhat - Şeref - Selim - Lefterden kurulu Fenerhahçeye karşı küçük bir avantajı vardı. Fakat pek iyi tanıdığı rakibine Karşı buna güvenemezdi. Nitekim öyle oldu ve ilk golü yedi. Ancak bu Sarı Kırmızılıların şahlanan enerjilerini törpüleyecek değildi. Önce bu tek gole cevap verip kupayı almağa yeten beraberliği, sonra bir gol daha atarak büyük zaferi sağladılar.

Galatasarayın sempatik başkanı Ulvi Yenalın 17.5.1926 Cuma günü Taksimde oynanan Türkiye - Romanya maçının meşhur kalecisi Ulvi-Hakkı vardı: 1962-1963 senesi Galatasarayın altın yılı olmuştur. Sarı Kırmızılılar Atletizmde, Voleybolda, Basketbolda da şampiyon olmuşlardır.

Gerçi Galatasaraylılar zaferlere alışıktırlar. Meselâ milli maçların başladığı 26.10.1923 Cuma tarihinden o zamanlan hafta tatili günü Cuma idi- 1962 sonuna kadar oynanan 139 milli maça 395 oyuncu vermişlerdir.

Bilânço şudur:

2 milli maça hiç oyuncu verememişlerdir.

7 milli maça 6 oyuncu vermişlerdir.

4 milli maça 7 oyuncu vermişlerdir.

1 milli maça 8 oyuncu vermişlerdir.

1 milli maça 10 oyuncu vermişlerdir.

Moskovada 16.11.1924 de oynanan 0-3 yenildiğimiz maçta yer alan sekiz Sarı - Kırmızılı D. Ali - P. Kemal - Nihat - K. Hayri - Leblebi Mehmet - A. Nazif - 2 Mithat - Hoca Muslih idi. 19 Mayıs stadında 10.10.1962 de Habaşlere karşı oynanan maça iştirak eden on kişi de Turgay - Candemir - Suat - Kadri - Mustafa - Uğur - Tank - Birol - Metin - Uğur'dur.

Ama gene de, 1962-63 yılı bir şeref yılıdır.

Galatasaray ve Futbol

Türkiyede modern sporun tarihini futboldan, futbolun tarihini ise Galatasaraydan ayırmağa fiilen imkân yoktur.

Yıl 1899, on - onbeş yıldır, İngilizlerin İzmirde ve İstanbulda Football diye adlandırdıkları bir sporla avunup eğlendikleri bilinmektedir. Galatasaray Sultanisi çocukları da buna heves ederler. Ekseriyetini teşkil ettikleri bir ekiple ilk klübü kurarlar. Bunun adı "Sporting Football Clup"dür. Fahri Başkanı Ali Ferruh, Başkanı Dr. Rasim Paşa, Kaptanı Danyal -Galatasaraylı, Cimmast. Halterofil-, kâtibi Neşet -Galatasaraylı şehit-dir.

Başlıca sporcuları ise: Thalis, Patchko, M. Ali, Neşet, Markove, Jan, Bojoviç -Galatasaraylı meşhur cambaz Bulgar Jan- Rıza Tevfik, Kemani Nuri, Hasan Fuattır. Formaları Kırmızı beyazdır. Ama, siyah çorap giymektedirler.

Devir koyu istibdadın, taassubun İstanbulu kasıp kavurduğu, hafiyelerin kol gezdiği devirdir. "Bir takını gençler toplammışlar, "Hazreti Ali efendimizin mübarek başlarını tekmeliyorlar" tezviri bu klübü dağıtmağa yetti de arttı bile...

Ama çarklar bir kere dönmeğe başlamıştı. Bu ilk teşekkülü başkalarının takib etmesi mukadderdi. Bunlar d", ömürlü olmamışlardır. Sıraları şudur.

1901 - Kadıköy Futbol Klübü

1903 - Moda Futbol Klübü (İngilizlerin)

1904 - Elpis (Rum Klübü)

Bunlar, İngiliz Elçilik gemisi ve İmojen takımının da iştiraki ile ilk ligi teşkil etmişlerdi. Bu takımlardan birinde türk olarak yalnız Fuat Hüsnü vardır. Ama adını açıklayamamaktadır. Ona arkadaşlara oyun

boyunca "Yaşa Bohi,. Pas Bohi., Şut Bohi" diye bağırırlar.

Maçlar Fenerbahçe stadının şimdi olduğu yerde, Papazın s çayırında -Union Club- ve Kuşdili çayırında oynanırdı.

1905 de Galatasarayı Mekteb-i-Sultanisi öğrencilerinden Ali Sami, Emin Bülent -Kin şairi-, Asım Tevfik, Celâl -Şehit-, Bekir, Tahsin Nahit, Şirvan, Cevdet, -Taksim kışlası avlusunda yıkılan- tribünde bacağı kırılan Galatasaray reislerindan Cevdet Hoca- ve Kâmil kendi aralarında bir klüp kurmuşlar, heves edip bu maçlara katılmışlardır. Ama henüz isimleri yoktur. Onlara ismi Kadıköy halkı koymuştur. "Galatasaraylılar!"

küçüğe şefkat, yurda ve yuvaya vefa, dayanışma ve sportmenlik müşterek bünyeyi yıllar boyunca taş taş, tuğla tuğla işlemiştir.

Bu duyguyu 1 numaralı Galatasaraylı Ali Sami Yen kendi kalemi ile dile getirmiştir:

"...Klübümüzü tesis etmek fikrinden ilk defa, en yakın arkadaşım Emin Bülende bahsetmiştim. O daha büyük sınıfta idi. Mektepten benden evvel ayrıldı. Artık yalnız tatil günlerinde buluşabiliyorduk Çalışmalara bu kere Asım Tevfik ile tekrar koyulduk, grupumuzu genişlettik ve o zamanlar çok mesuliyetli bir iş olan cemiyet tesisi işimizi tamamladık...."

"...Emellerimizin kuvveden fiile

Galatasarayın muzaffer onbiri

Zaferden zafere

Bu ilk futbol klubü ruhu ile de, adı ile de okuluna bağlı idi. İlk futbol oynayan türk onbiri Galatasaraylıdır. Bunu iki, yıl sonra affetmeyen rakibi, büyük dostu, zaman zaman dert ortağı olan Fenerbahçe takip edecekti. Öğretmen Enver bey, Nurizade Ziya, Hintli Asaf, Galip "baba", Nasuhi -Baydar- Hakkı Saffet, Şefkati, Elkatip Mustafa ve Hamdan ile başka Kadıköylüler ilk üyeleridir. Klübün ilk forması sarı . beyazdır.

Vefakârlar Klübü

Galatasarayı Galatasaray yapan gelenek ne sadece gençlerin, ne de yalnız büyük hocaların eseridir. Bunun bariz vasfı olan büyüğe saygı,

gelmesi sırasında yanımızda çalışan Asım Tevfik olduğu için, onu hâlâ müzemizde sakladığımız, sicil defterimizin iki numarasına, Emin Bülendi de üç numarasına kaydettik..."

"...Aradan seneler geçti. Güneş klübünün doğmasına varan anlaşmazlıklar ve mücadeleler Emini çok üzmüştü, spordan ve sporcudan nefret ediyordu. Öyle zannediyorum ki, bizi artık yalnız şahsî dostluk bağlıyordu. Galatasaraylılık ortadan silinmiş gibi idi. Seneler tekrar akıp gitti. Unutamıyacağım kara bir gün dü: Emin Bülend Göztepedeki evinde son saatlerini yaşıyordu. Sayın: eşi beni karşılarken:

—Aman, bu defa çok fena göreceksiniz, içeriye girmeden kendinizi

KÖŞEDEN

Galatasaray'dan Anılar

Vildan Aşir SAVAŞIR

Mektepten o yıl mezun olacaktık. Sene sonu gelmiş, imtihanlar yaklaşmış, tasalarımız artmıştı. Ama biz, gene de spor konuşmak için vakit bulabilirdik. Kolay mı? Türkiye ilk katışacağı Paris Olimpiyatlarına hazırlanıyordu; ve bizim bu çorbada tuzumuz vardı.

O akşam kimimiz Grand Courda, kimimiz arka bahçede çalışmış, yorulmuştuk. Etüd saatinde, kendimizi derslere vermeden evvel hem dinleniyor, hem de spor konuşuyorduk. Muslıh -17 defa milli olmuştur- dev gibi imtihanlar kapıda beklerken bizim bu avareliğimize kızar, söylenir ve önümüzdeki sırada başım kitaba gömerdi. Fakat biz kulağının bizde olduğunu bilirdik.

Suat -Ürgüplü-, Mehmet -M. Osman Dostel- ile futbolcularımızın ayaklarına hâkim olamadıklarından biribirilerine dert yanıyorlardı. Hangisi idi iyide hatırlamıyorum, bir ara:

"— Rahmetli Celâl" dedi "çocukları top kontroluna alıştırmak için ayaklarına ayakkabıları ters giydirirmiş!"

Bu elbette solu sağa sağı sola demekti. O sırada dersi ile son derece meşgul görünen Muslih birden geri döndü:

— Amma atıyorsun! Ters giydirirmiş de kramponlar çocukların ayaklarına batmaz mıymış?

•

Cici Burun Necdet -Necdet Cici-harıl harıl coğrafya imtihanına hazırlanıyordu. İçinde ona Hollandayı soracaklarmış gibi bir his vardı. Bir hafız ciddiyeti ve imanı içinde bu ülkenin bütün özelliklerini, deresini, tepesini hafızasına yerleştiriyordu. Günahı boynuna, belki de kulağına birşeyler fısıldanmıştı

Onun imtihandan son derece asık bir çehre ile çıktığını gören bir arkadaşı sormuş:

"— Ne haber Cici? İmtihan nasıl geçti?"

"— Bırak be! Bende talih mi var. Biz Hollandayı yuttuk, herifler biat Felemengi sordular..."

alıştırın, yüzünüzden bir şey anlamasın, diyordu.

Aylardanberi ölüme karşı yaptığı çetin mücadelede zavallı Emin, hem aslan gibi bünyesini bitik bir hale getirmiş, hem de ruhunu hırpalamıştı. Eliyle işaret ederek beni tâ yanına çağırdı:

— Ali Sami, dedi, şimdiye kadar sakladığım bir duyguyu sana açıklayacağım: Benim hakkımı yediniz. 2 numaralı Galatasaraylı benim!

Gözlerinin fert bir an için tekrar parlıyarak:

— Arkadaşlarına söyle, hakkımı Vermezlerse ruhum hepinizden davacıdır, cümlesini ilâve etti.

Emin, hayatının son büyük hamlelerinden birini yapmıştı. Başı yana devrildi, elleri yorganın üstüne mecalsiz düştü. Ben de şaşırmış kalmıştım, klübün bahsini ettirmek istemeyen insan bu mu idi?... Emimin son arzusunu yerine getirmek için evvelâ Asımla görüştüm. O da Emini çok severdi, klüp dertleri bizi birbirimize üç silahşörler gibi bağlamıştı. Asım, Emini kurtarmak için canım verirdi, fakat Galatasaraylılığını ifade eden alâmetten hiç hır şey terkedemedi, ona razı olamadı. Elinden gelmiyordu. Galatasaray kongresi, iş kendisine intikal edince, bu iki emektar arkadaşın her ikisi nin duygusundan heyecanlandı, her ikisini ocaklarına bağlılık zaviyesinden haklı gördü ve güzel bir neticeye vardır Emin de, Asım da Galatasarayın 2 numaralı Azası sayılacaklar, üç numara kimsenin malı olmayacak, konseye verilmeyecekti. Fakat hakikatte öyle olmadı. Eminin asil ruhundan münhal kalan yeri bir tek kişi değil, bütün Galatasaraylılar, bir anda, hisleriyle doldurdular!"

İlk tohum, ilk teşkilât.

Klişesi buraya aktarılamıyacak kadar soluk bir fotoğrafta Galatasaraylı ilk futbol takımını teşkil eden göster: Önde Tahsin Nahit. Ali Sami Emin Bülent, Reşat Şirvazi, küçük Ali bağdaş kurup oturmuşlar, arkalarında Abidin Daver, Tülyüz, Bekir, Nuri, Celâl Kemâl, onların arkasında da ayaktı Mazhar Asım, Milo, Cevdet ve Refik ayakta dururlar. Birinci Dünya Harbi bunların ve ilk Galatasaraylıların bir çoğunu alıp gitmiştir. Galatasaraylılık vefası onların mübarek havralarını, teknelerinde plaketlerinde, bilhassa gönüllerinde ebedileştirraiştir.

Bu başlangıç yavaş sayılamıyacak bir gelişme kaydederek 7.9.1921

Metin Oktay
Bir çift ayak

tarihine kadar ulaşmıştır. Bu devir Altınordu, Anadolu.. İdman Yurdu, Süleymaniye, Fenerbahçe, Hilâl, Vefa, Nişantaşı, Kumkapı, Darüşşafaka, Beylerbeyi, Bakırköy- Türkgücü, Galatasaray, Haliç Fener ve Üsküdarın, palazlanıp boy. verdikleri devirdir. Maçları yağmurlu havalarda şemsiyeli hakemler idare eder, sahayı seyircilerin insafı veya taşan heyecanı sınırlardı "Dayan Galatasaray!" diye bağırılan bu maçların süsü neşesi olan "Sarı kırmızı formamız revnaklar saçar - Yeşil çimen üzerinde gül gibi açar" sarkısını, bu gün saçları ağarmış, san kırmızılı, "Ateş - Güneş" çocukları sade sesleri değil, yürekleri de titreyerek anarlar.

Vaktiyle Kuşdilinde, kanarya kafesi gibi süslü, beyaz- boyalı bir köşk vardı. Fenerbahçe klübü idi burası. Burada Galatasaray Reisi Cevdet Hocanın başkanlığında 14 Temmuz 1922 de 16 klüp temsilcisinin katıldığı bir kongre toplandı ve Türkiye İdman Cemiyetleri ittifakının ilk başkanı ile Yönetim Kuruluna Başkan: Ali Sami, İkinci Başkan: Burhanettin -Felek-, Umumi Kâtip: Fethi -Hilal-, Muhasip: Nasuhi -Baydar- seçildiler. Böylece 1 numaralı Galatasaraylı 1 numaralı spor teşkilâtının 1 numaralı başkam oluyordu, İlk Olim piyat kafilesinin -1924- başkanı olduğu gibi...

Bu tarihe kadar geçen süre içinde sayısız kupalar alınmış, ölçüleri hayli iptidai olmakla beraber rekorlar tesis edilmiş, bisiklet, koşu ve deniz yarışları kazanılmıştı. Ancak bunlar Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı ile beraber bir sicile bağlanmıştır.

Sarı - kırmızı formalı klübün 58 inci yaşını sürdüğü bugünde futboldaki durumu sudur:

1925 İstanbul şampiyonu
1926 İstanbul „
1927 İstanbul „
1928 Yapılmadı.
1929 İstanbul
1931 İstanbul „
1949 İstanbul „
1958 İstanbul „
1958 Türkiye „
1939 Maarif mükâfatı şampiyonu
1954-55 Profesyonel İstanbul şampiyonu
1955-56 Profesyonel İstanbul şampiyona
1951-58 Profesyonel İstanbul şampiyonu
1961-62 Milli lig şampiyonu
1962-6S Millî lig ve Türkiye kupası şampiyonu

Güneş çarpması-

Yukardaki zaferler listesine bakılınca sarı - kırmızılıların 1981 den sonra bir kriz geçirdikleri hemen göze çarpar. Eskiler buna, biraz da acı bir şaka katarak "Güneş çarpması" derlerdi. 1982 den sonra her sosyal bünyede belirmesi tabii olan bir kriz. Galatasarayda da kendini göstermiştir. Bunun çeşitli amilleri ve sebepleri vardır. Klübün iyi idare edilmediği iddiası, bazı kişilerin kaybettikleri iktidarı tekrar ele geçirme arzusu yahut hırsı, mektebi temel sayan anlayış ile emansipe klüp önleminin zıdlaşması bunların arasında idi... Camiaya büyük örnekleri geçmiş ve çoğu Tanrı rahmetine kavuşmuş eski Galatasaraylıların hatıralarına hürmeten bu anlaşmazlığın iki taraftaki şampiyonlarını ve davranışlarını anmadan işin hikâyesi şudur:

1985 de Galatasarayın ligde durumu hiç de parlak değildi. Hattâ perişandı. Küme düşmemek için İstanbul Sporu sadece yenmesi değil, averajını da düzeltmesi lâzımdı. Tenkidler, hırpalamalar, Ali Haydarın başkanı bulunduğu Yönetim Kurulunu yıpratmak için girişilen polemik amansızdı. Eşref Şefik, Sadun Galip ve eli kalem tutan deha bir çoğu bu kampanyada baş çekmekte idiler. İşte, ziyadesiyle meşhur İstanbul Spor maçı bu atmosfer içinde oynanacaktı. Maç oynandı ve keçi raifin küçüğü -önce "oğlak", sonra o da "ke-

çi"- şık, zarif ve usta futbolcu Rasihin -minkâri- attığı 3 gol ile kazanıldı. Arkasından da umumi kongreye gidildi. Kongre, önce Eşref Şefiğin kütükten kaydını sildi. Sıra Saduna gelince işe İmparator Yusuf Ziya -Öniş. karıştı, durumu ve Sadunu kurtardı. Fakat o tarihe kadar alabildiğine gerilen ip de nihayet koptu. Artık çaresiz, Güneş doğacaktı.

Yusuf Ziya, Baba Tahir, dekorasyoncu Selahattin Refik, Fantoma Kemal, Şadan, Kürt Haraza, Laz Ahmet ve çok forslu Cevad Abbas önce "Ateş - Güneş"i, sonra "Sarı - Kırmızı"yı, istin verilmeyince de "Güneş"i kurdular ve satırı aldıkları, döşeyip dayadıkları Sıraservilerdeki şahane binaya yerleştiler. Bu ekibin elinde çeşitli imkânlardan başka İş Bankasına tayinler yaptırmak gibi bir başka avantaj daha vardı. Onu ve şahıslara karşı beslenen sempati ve antipatileri kullanarak Galatasarayın kadrosunu iyice zayıflattılar.

Spor sahasına ikinci ligden giren Güneş çabuk İlerledi ve 1938 de bir sene evvelin şampiyonu Fenerbahçeyi de yenerek İstanbul Lig Şampiyonu oldu. Kuvvetli Beşiktaş da, ana klüp Galatasaray da bu yeni doğan acar onbirle baş edememişlerdi.

Bu devir Ali Haydar -prens-, İhsan İpekçi, Aslan Nihad, Şekip -Engineri- ve Muslih gibi idareciler için ye daha pek çokları için çetin bir mücadele devridir. Bunlar kâh suyuna, kâh dikine giderek dayanmasını bilmişlerdir. Büyük Atatürkün vefatından sonra. Cevad Abbasın politik takatinin tükenmesi, kaprislerin küllenmesi ve pek suni olan kardeş ayrılığının hergün bir az daha sevimsizleşmesi Güneş krizine son verdi. Şöhretli aslardan Galatasaraylılar yuvaya, Rebii ile Cihat -Kaleci- Fenarbahçeye, Leyla İbrahim Beşiktaşa geçmişlerdir.

Coşkun Özarı
Taktikci

Kimseyi kınamadan tarihi bir gerçek olarak söylemek lâzımıdır ki Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının otoritesini kaybettiği, Türk Spor Kurumunun da otoritesini bulamadığı, bu devir, maçlarda ayva bombardımanlarının ve gizli profesyonelliğin icat olunduğu ve asil geleneklerin kemirilmeğe başlandığı devirdir.

Bir rozetin masalı

Yıl 1923. Galatasaray Lisesinin son sınıfı ile ondan bir evvelki sınıf elele bir okul dergisi çıkarmaktadırlar. Bu yarı mizahi, yarı ciddi derginin adı "Kara kedi" dir.

Elden ele dolaşan, öğrencinin, öğretmenin pek sevdiği bu derginin karikatürlerini Afif -İş adamı Tektaşile Şinasi mimar Ş. Reşit Şahingiray- yaparlar, yazılarını da o güzelim el yazısı ile gramerci Simin beyin oğlu Ayetullah temize çekerdi. Her hafta iştiyakla beklenilen bu dergi -öyle tahmin olunur ki- şimdi ya klübün, ya da mektebin müzesindedir.

Bir gün Ayetullah bu dergi için eski harflerle içiçe bir G.S. yani "gayın ve sin" çizer ve sarı - kırmızıya boyar. Sonra bu resmi önce Şinasiye, sonra da Afife gösterir. Onlar beğenirler. O sırada Suat -Senato başkanı Ürgüplü-, Mehmet Osman -Büyük Elçi Dostel-, Vildan -Savaşır-, Ali bey -Mektebin şimdiki Müdürü Teoman- görürler ve heyecanlanırlar. Resim çoğaltılır, önce kitaplara, defterlere çizilir, sonra da levha halinde sıralara ve sınıflara asılır.

Bu resim artık Galatasarayın alâmeti farikası olacaktır.

Dr. Namık, aşık bir Galatasaraylı, idi. O tarihlerde toplanan bir kongrede bu resmi Şinasi Reşitin teklifi olarak reye koydurmak ister. Resim kongrede de beğenilir.. Ne var ki bu sadece lafta kalan bir "tasvip"tir. Onu kim rozet haline getirecektir?.. Önce mektep kooperatifi işareti mektup kâğıtlarına, defterlere bastırır. Sonra da -1925 de- Aslan Nihat ile Ömer Besim ortaklaşa sahip oldukları spor mağazası adına rozet olarak hazırlatırlar.

Bugün yakalardaki G.S. de, tıpkı İlk "Gayın - Sin" gibi ayetin tertibidir.

Ülvi Yenal
Kaleci Başkan

Âyet 1931 de, Dr. Namık ise 1933 de Galatasaraylı kuşakların kalblerine' göçtüler.

Pupa yelken

İşte, böyle doğan ve böyle gelişen bir "Galatasaraylılık ananesi"dir ki klübü bugünkü hale getirmiş ve Galatasaraylılar, artık okul ile bağını muhafaza etmekle beraber müstakil hüviyeti de olan klüp, içinde 1932 - 63 yılının büyük ve unutulmaz başarısını kazanmışlardır. Dikkati çeken taraf, bugün bu ruhu temsil eden adamın, Gündüz- Kılıçın bir "Okul Galatasaraylısı" olduğu kadar bir "Takım Galatasaraylısı" da olmasıdır. Bu Galatasarayı, iki başlı yaman bir kartal haline getirmektedir.

Galatasaray hiç bir zaman bir Fenerbahçenin, hatta Beşiktaşın popülaritesini kazanmış değildir. Ama bu, onun handikapı olmaktan ziyade avantajıdır. Zira bu hal ona "Galatasaray ruhu"nu vermiş ve taraftan olanın ve olmayanın' hayranlığını çekmiştir. Galatasaraylıların birbirine bağlılığı, birbirini tutması, takımın en ümitsiz maçlarda birden canlanıp beklenilmez zaferler kazanması maddiden çok, mânevi temele dayanan hasletlerdir. Centilmenlik, bilhassa sporun amatörlük günlerinde Galatasarayın icadı olarak spor hayatımızı süslemiş, Galatasaraylılar sahalara bir zerafet, incelik ve şıklığı da beraberlerinde getirmişlerdir.

Galatasaray, Türk Sporuna hismetlerini bu yıl büyük zaferiyle süslemiş bulunuyor. Bu aynı zamanda, azmin ve çalışmanın da zeferi olduğu için bütün spor âlemimiz için bir kıymetli ders yerine geçmelidir.

Demiryolunda „En aklı başında" yatırım

GENERAL MOTORS LOKOMOTİFLERİ

General Motors Lokomotifleri

Bakım ihtiyaçlarının çok az olmasında eşsiz bir örnek tesis etmişlerdir. Bu, her zaman çalışmaya hazır olan az miktarda lokomotif ihtiyacı ve daha az sermaye yatırımı demektir.

GENERAL MOTORS LOCOMOTIVES